

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jan Novotný

PRÁVA A POVINNOSTI VLASTNÍKA LESA

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Jaroslav Drobník, Csc.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): duben 2009

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 30.4.2009

Podpis

Chtěl bych poděkovat panu Doc. JUDr. Jaroslavu Drobníkovi, Csc. za připomínky a cenné rady, které mi poskytl při psaní této práce a za jeho pozornost a čas věnovaný této práci.

OBSAH:

1. ÚVOD.....	6
2. VÝVOJ VLASTNICKÉ STRUKTURY LESŮ A ZÁKLADNÍ ÚDAJE O LESÍCH NA ÚZEMÍ ČR.....	8
2.1. VÝVOJ VLASTNICKÉ STRUKTURY LESŮ.....	8
2.2. SOUČASNÝ STAV VLASTNICKÉ STRUKTURY LESŮ.....	11
2.3. VÝMĚRA LESNÍCH POZEMKŮ A DRUHOVÉ SLOŽENÍ LESŮ.....	12
2.4. KATEGORIZACE LESŮ.....	14
3. PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY.....	17
3.1. MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE.....	17
3.2. PRÁVNÍ ÚPRAVA V KOMUNITÁRNÍM PRÁVU.....	17
3.3. PRAMENY ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY.....	18
3.4. VZTAH LESNÍHO ZÁKONA A ZÁKONA NA OCHRANU PŘÍRODY A KRAJINY.....	21
4. LES A VLASTNICKÉ PRÁVO.....	22
4.1. DEFINICE LESA Z HLEDISKA PRÁVA.....	22
4.2. LES JAKO VÝZNAMNÝ KRAJINNÝ PRVEK.....	25
4.3. LES JAKO VĚC PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU.....	26
4.4. VLASTNICKÉ PRÁVO A JEHO OMEZENÍ.....	27
4.5. ZÁKLADNÍ POVINNOSTI VLASTNÍKA LESA.....	30
4.6. NÁHRADY ZA OMEZENÍ LESNÍHO HOSPODAŘENÍ.....	34
5. OCHRANA POZEMKŮ.....	36
6. HOSPODAŘENÍ V LESÍCH.....	39
6.1. KONCEPČNÍ NÁSTROJE - LESNICKÉ PLÁNY.....	39
6.1.1. <i>Oblastní plány rozvoje lesů.....</i>	<i>39</i>
6.1.2. <i>Lesní hospodářské plány.....</i>	<i>40</i>
6.1.3. <i>Lesní hospodářské osnovy.....</i>	<i>42</i>
6.2. POVINNOSTI VLASTNÍKA PŘI TĚŽBĚ DŘEVA A PŘI LESNÍ DOPRAVĚ.....	44
6.2.1. <i>Těžba dřeva.....</i>	<i>44</i>
6.2.2. <i>Lesní doprava.....</i>	<i>47</i>
6.3. POVINNOSTI VLASTNÍKA LESA PŘI MELIORACI A HRAZENÍ BYSTŘIN.....	49
6.4. POVINNOSTI PŘI OBNOVĚ A VÝCHOVĚ LESNÍCH POROSTŮ.....	50
6.5. ODBORNÝ LESNÍ HOSPODÁŘ.....	53
6.6. HOSPODAŘENÍ V LESÍCH OCHRANNÝCH A LESÍCH ZVLÁŠTNÍHO URČENÍ.....	55
6.7. EXKURS K HOSPODAŘENÍ V LESÍCH VE ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ.....	56

6.7.1	<i>Národní parky</i>	58
6.7.2.	<i>Ostatní ZCHÚ</i>	59
6.7.3.	<i>NATURA 2000</i>	60
6.8.	NÁHRADA ÚJMY ZA ZTÍŽENÍ LESNÍHO HOSPODAŘENÍ PODLE ZOPK.....	61
7.	OCHRANA PROTI ŠKODLIVÝM ČINITELŮM	65
7.1.	POVINNOSTI PŘI ZAJIŠŤOVÁNÍ PREVENCE.....	66
7.2.	OPATŘENÍ PROTI VZNIKU POŽÁRŮ.....	68
7.3.	OMEZOVÁNÍ ŠKOD PŮSOBENÝCH ZVĚŘÍ.....	69
7.4.	POVINNOSTI PŘI VZNIKU MIMOŘÁDNÝCH OKOLNOSTÍ A NEPŘEDVÍDANÝCH ŠKOD.....	71
7.5.	DALŠÍ POVINNOSTI VLASTNÍKA PŘI OCHRANĚ LESA.....	72
7.6.	BEZZÁSAHOVÉ ZÓNY.....	73
8.	ODPOVĚDNOST V OBLASTI LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ PŘI HOSPODAŘENÍ V LESÍCH	75
8.1.	UŽITÍ NÁPRAVNÝCH OPATŘENÍ.....	75
8.2.	DELIKTNÍ ODPOVĚDNOST.....	77
9.	ORGÁNY STÁTNÍ SPRÁVY LESŮ A DOZOR V OCHRANĚ LESA	79
10.	ZÁVĚR	81
11.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	84
	KEYWORDS: FOREST PROTECTION, RESTRICTIONS ON PROPERTY RIGHT, FOREST MANAGEMENT.....	88

1. ÚVOD

Lesy patří k jednomu z nejvýznamnějších ekosystémů na území České republiky, protože zaujímají přibližně jednu jeho třetinu. Všechny lesy jsou považovány za národní bohatství a nenahraditelnou složku životního prostředí. Vedle produkční (hospodářské) funkce, spočívající především v tvorbě dřevní hmoty, plní lesy další významné, nenahraditelné mimoprodukční funkce. Lesy příznivě ovlivňují klimatické a vodní poměry, produkují kyslík a zachycují prach a jiné škodlivé látky z ovzduší, tlumí hluk a chrání půdu zejména před vodní a větrnou erozí.¹ K jeho významným funkcím patří také zajištění prostředí pro rekreační aktivity. V souvislosti s požadavkem na udržitelné obhospodařování lesů stát klade stále větší důraz na lesnictví jako poskytovatele obnovitelné přírodní suroviny (dřeva), biologické rozmanitosti a společensky prospěšných funkcí ve veřejném zájmu. I přes mnohaleté ovlivňování člověkem jsou lesy nejzachovalejší složkou přírody a krajiny, a proto je na ně zaměřena značná pozornost z hlediska jejich ochrany.

Lesy se tak stávají předmětem práva soukromého i veřejného, kdy stát v rámci veřejného zájmu na ochraně lesa zasahuje vlastníkům do jejich hospodaření a tím omezuje a usměrňuje výkon jejich práv. Tyto zásahy a stanovení povinností nejen pro vlastníky lesů jsou nutné proto, aby nedocházelo k nesprávnému hospodaření nebo k zanedbání povinností při hospodaření, v důsledku čehož by mohlo dojít k ohrožení existence lesů jako takových a tím i části přírody a krajiny.

Jedním z cílů této práce je snaha poukázat na to, že vlastnit les neznamena pro vlastníka vykonávat vlastnické právo bez jakéhokoli omezení pouze s vidinou co největšího ekonomického prospěchu, ale že mu vzniká i řada povinností, majících primárně za cíl zachování lesů a jejich trvale udržitelné obhospodařování. Proto důležitou část práce představuje snaha objasnit vztah a z něho vyplývající oprávnění a povinnosti dvou do jisté míry proti sobě stojících institutů a ústavou garantovaných práv. Na jedné straně stojí vlastnické právo jako základní institut soukromého práva, na straně druhé pak veřejný zájem na ochraně lesa jako součásti životního prostředí.

¹ Drobník, J. – Damohorský, M. Lesní zákon a předpisy související - Texty s předmluvou. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1996 s. VIII

Těžištěm práce by měl být rozbor práv a povinností při hospodaření v lese a jeho ochraně před škodlivými činiteli.

Nečiním si nárok na úplnost vymezení veškerých oprávnění a povinností, které mohou vlastníkům lesa při obhospodařování jejich lesa vznikat, jde mi spíše o zachycení těch základních a do jisté míry poskytnout představu o právech a povinnostech především menším vlastníkům lesa.

Pro ucelení představy o stavu našich lesů a jejich vlastnicích je v úvodu práce zachycen stručný vývoj změn ve vlastnické struktuře, ke kterému došlo po roce 1989, a uvedeny některé základní údaje o lesích na území České republiky.

V závěru práce je krátce pojednáno o odpovědnosti vlastníků, orgánech státní správy a výkonu dozoru nad dodržováním stanovených povinností.

Při psaní této práce budu vycházet především z ustanovení lesního zákona s přihlédnutím k ostatním souvisejícím zákonům (především k zákonu na ochranu přírody a krajiny), které je třeba vzít v úvahu při výkonu vlastnických oprávnění s cílem dívat se na hospodaření v lese v širších souvislostech, a tak vyvrátit někdy se objevující představy, že vlastník lesa má povinnost řídit se pouze lesním zákonem.

2. VÝVOJ VLASTNICKÉ STRUKTURY LESŮ A ZÁKLADNÍ ÚDAJE O LESÍCH NA ÚZEMÍ ČR

2.1. Vývoj vlastnické struktury lesů

Se společensko ekonomickým a politickým vývojem po roce 1989 dochází v České republice společně se změnou právních norem i ke změnám struktury vlastníků lesů. K těmto změnám však logicky nemohlo dojít bezprostředně po revolučním roce, ale k obnově vlastnických a užívacích práv původních vlastníků nemovitostí, tedy i lesů, začíná ve větší míře docházet v polovině roku 1991. Tento jev je spojen se zahájením restitučního procesu a přijetím příslušných zákonů. V roce 1989 vlastnil nebo užíval stát celkem více než 95 % všech lesů na území České republiky. Tehdejší jednotná zemědělská družstva užívala cca 4 % lesů a do vlastnictví fyzických osob náleželo podle statistik 1 435 ha lesů, což představuje méně než tři setiny procenta.²

K přechodu vlastnických práv ze státu na fyzické a právnické osoby docházelo na základě nově přijímaných a mnohokrát novelizovaných souborů předpisů, reagujících na změnu politické situace v České republice. Cílem restitucí, jak vyplývá z příslušných předpisů, bylo obnovení vlastnického práva k majetku osobám (nebo jejich právním nástupcům), kterým bylo v minulosti odňato, a to za účelem zmírnění následků majetkových křivd a pokud obnovení vlastnictví nebylo možné, poskytnout těmto osobám náhradu.³ Dalším důvodem změny vlastnické struktury je privatizace státního majetku v užším smyslu, jejímž účelem, narozdíl od restitucí, není náprava způsobených křivd, ale zmenšení celkového rozsahu státního majetku jeho převodem do soukromého vlastnictví.

Soukromým fyzickým osobám byly lesy vráceny na základě zákona 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, známým též jako zákon o půdě. Následně byl vydán zákon číslo 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem o půdě, který byl vydán na základě zmocnění v §

² Federální statistický úřad. Statistická ročenka České a Slovenské federativní republiky 1990, Praha : SNTL - nakladatelství technické literatury, 1990 s. 338

³ Drobník, J. Základy pozemkového práva. 2., aktual a dopl. vyd. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007, s. 53

7 zákona o půdě. Spolu s dalšími novelami tohoto zákona došlo mimo jiné i k prodloužení rozhodného období pro restituce až do roku 1938. Zákona o půdě měl na změnu vlastnictví k lesním pozemkům největší dopad, když bylo na jeho základě vráceno cca 300 tisíc ha lesní půdy.

Druhým restitučním předpisem na jehož základě byly navraceny lesy, konkrétně obcím, byl zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. Restituce se vztahovala na tzv. historický majetek obcí, tj majetek, který se podle tohoto zákona nacházel ve vlastnictví obcí ke dni 31.12.1949, kdy zanikla právní subjektivita obcí a jejich majetek přešel na stát.⁴ Vlastnické právo k lesům přešlo na obce přímo ze zákona dnem jeho účinnosti 24.5.1991.

Specifikum ve vlastnické struktuře představuje „církevní majetek“ tj. majetek jehož, původními vlastníky byly církve, náboženské společnosti, řády a kongregace. Součástí tohoto majetku jsou i lesní pozemky o rozloze cca 170 tisíc ha, což představuje cca 6,5 % celkové rozlohy lesních pozemků na území České republiky. Církevní majetek nelze podle ustanovení § 29 zákona č. 229/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů převádět do vlastnictví jiným osobám do přijetí zákonů o tomto majetku. K přijetí příslušných zákonů upravujících vztahy včetně vypořádání majetku mezi státem a církví nedošlo, a proto zůstává daný majetek nadále zablokovaný. V roce 2008 byl Poslanecké sněmovně předložen vládní návrh zákona o zmírnění některých majetkových křivd způsobených církvím a náboženským společenstvem v době nesvobody, o vypořádání majetkových vztahů mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), na jehož základě by mělo dojít ke konečnému vypořádání s církví. S příslušným návrhem je však spojena celá řada nedořešených otázek, proto přijetí daného zákona nelze očekávat v nejbližších měsících.

Privatizace probíhala v České republice od počátku 90. let minulého století na základě dvou hlavních privatizačních předpisů a to zákona číslo 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby (tzv. zákon o malé privatizaci) a zákona číslo 92/1991 Sb., o podmínkách převodu

⁴ Drobník, J. Základy pozemkového práva. 2., aktual a dopl. vyd. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007, s. 57

majetku státu na jiné osoby (tzv. zákon o velké privatizaci). V průběhu procesu privatizace byla však lesní půda téměř ve všech případech z privatizačních projektů vyjímána nebo do privatizačních projektů nebyla vůbec zahrnována. Důvodem byl probíhající restituční proces, složitá identifikovatelnost státní půdy použitelné pro privatizaci a ustanovení § 29 zákona o půdě zakazující převody církevního majetku.

Přijetím zákona č. 95/1999 Sb., byl umožněn bezúplatný převod státních lesních pozemků a spoluvlastnických podílů státu k těmto pozemkům na obce. Jde pouze o odloučené lesní pozemky, tj. takové, u kterých velikost a vzdálenost od komplexu státního lesa neumožňuje racionální lesnické obhospodařování (např. pozemky vklíněné mezi lesní pozemky jiných vlastníků než státu), které jsou důležité pro rozvoj obce. Vymezení je proto provedeno na základě výměry a vzdálenosti od komplexu lesa. Maximální souvislá výměra darovaného hospodářského lesa nesmí být větší než 10 ha. Převody takto určených lesních pozemků uskutečňuje na žádost obce a za splnění podmínek daných § 18 zákona č. 95/199 Sb. pověřená právnická osoba, které je podle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), svěřeno hospodaření s lesy ve vlastnictví státu. Touto osobou je zpravidla státní podnik Lesy České republiky.

V neposlední řadě je nutno zmínit zákon č. 111/1998 Sb., který v § 101 upravil podmínky přechodu majetku státu na veřejné vysoké školy. Veřejným vysokým školám vyučujícím zemědělské a lesní obory byly na základě tohoto zákona převedeny i poměrně rozsáhlé lesní pozemky, potřebné k zajištění vzdělávací, vědecké, výzkumné, vývojové nebo další tvůrčí činnosti při uskutečňování akreditovaných studijních programů, k nimž měla příslušná vysoká škola právo hospodaření, a o které projevila zájem.

Za rámcovou právní úpravu upravující postavení a jednání státu v majetkoprávních vztazích, která v návaznosti zejména na obecnou úpravu obsaženou v občanském a obchodním zákoníku umožňuje státu vstupovat relevantně do těchto vztahů tak jak odpovídá potřebám celé společnosti, lze označit zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Na jeho základě lze uskutečnit převod pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby, ale to pouze v případech, kdy se pozemek stane pro stát věcí trvale nepotřebnou, popř. je udělena vládní výjimka. Ve vztahu speciality k zákonu o majetku České republiky je zákon č. 77/1997 Sb.,

o státním podniku, který upravuje postavení a právní poměry státního podniku. Státní podnik je právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. V oblasti lesního hospodářství co do velikosti lesních pozemků jsou největším státním podnikem Lesy České republiky s.p., a již v míře menší Vojenské lesy a statky ČR, s.p. Převod lesních pozemků, s nimiž má státní podnik právo hospodařit, je možný za splnění všech zákonem stanovených podmínek a pouze se schválením zakladatele. Právní úkony vztahující se k majetku učiněné podnikem bez schválení zakladatele by byly od samého počátku neplatné.

V současnosti je restituční proces až na výjimky, o kterých dosud rozhodují v odvolacích řízení soudy, ukončen a k významným změnám vlastníků by již za současné legislativy nemělo docházet.

2.2. Současný stav vlastnické struktury lesů

I po provedeném odstátnění lesů a přechodu na soukromé vlastníky a obce zůstává nadále rozhodující podíl lesů ve vlastnictví státu. Ten v současnosti činí 61,5 %, což představuje 1 601 517 ha.⁵ Hospodaření ve státních lesích je svěřeno hned několika subjektům. Největší část, konkrétně 1 340 823 ha státních lesů, je ve správě státního podniku Lesy České republiky s.p., který tak hospodaří s cca 51,7 % všech lesů na území České republiky. Dalším státním podnikem hospodařícím se státními lesy jsou Vojenské lesy a statky ČR, s. p., které hospodaří na 126 000 hektarech lesní půdy, což představuje přibližně 5% procent lesní půdy v České republice. Třetím subjektem obhospodařujícím státní lesy je příspěvková organizace Kanceláře prezidenta republiky Lesní správa Lány, jež působí na základě zřizovací listiny č. 400.023/93 ze dne 1. ledna 1993. Její správě podléhá 5 689 ha lesní půdy. Vzhledem ke skutečnosti, že celá obhospodařovaná plocha se nachází v Chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko, jsou lesy obhospodařované Lesní správou Lány zařazeny dle rozhodnutí Ministerstva lesního a vodního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu ČSR z 21. 4. 1989 č.j.

⁵ Pramen: Český statistický úřad. Statistická ročenka České republiky 2008, 1. vyd. Praha, SCIENTIA : 2008 s. 492 stav k 31.12. 2007

640/OLH-T/89 do kategorie lesů zvláštního určení se zaměřením na vodohospodářské, půdoochranné, klimatické, zdravotní a kulturní funkce lesa Chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko. Výkon vlastnického práva a práva hospodařit ve státních lesích na území národních parků přešel na základě zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ze státního podniku Lesy ČR na příslušné správy národních parků, čímž byla odstraněna dualita státní správy a výkonu vlastnických práv v územích s nejvyšším veřejným zájmem na ochraně jejich přírodního prostředí.⁶ Na území současných čtyř národních parků v České republice se nachází 95 639 ha státních lesů což, představuje cca 3,7 % všech českých lesů. Posledním, kdo zajišťuje správu státních lesů je Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR) se sídlem v Praze, jako organizační složka státu, zřízená Ministerstvem životního prostředí. V její správě je pouhých 666 ha státní lesní půdy. Tato výměra však drobně roste.⁷

Další významný podíl tvoří obce, lesní družstva, kraje a veřejné vysoké školy. Dohromady jsou vlastníky více než 18 % všech lesů. Největší podíl náleží městům a obcím, jež vlastní 411 249 ha lesů což představuje necelých 16 % všech lesů.

Poslední skupinou vlastníků lesů na území České republiky jsou soukromé osoby, kterým byly lesy po roce 1989 vráceny v restitucích, nebo lesy získaly v privatizaci. Jde především o vlastníky menších lesů a v současnosti je jich okolo 155 000. Z necelého 1 % soukromých lesů před rokem 1989 bylo postupem času převedeno na soukromé vlastníky současných 491 837 ha lesních pozemků, tedy necelých 19 % všech lesů.

2.3. Výměra lesních pozemků a druhové složení lesů

Od poloviny devadesátých let 20. století, kdy stav zalesnění území České republiky dosahoval nejmenšího podílu za dobu vzniku samostatné České republiky, plocha lesních pozemků setrvale mírně roste meziročně cca o 0,07 %. Tato skutečnost je

⁶ Mičoch, S. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu. Ochrana přírody. [online]. 2008, č.1 [cit. 2009-03-12] Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/vztah-prava-ochrany-prirody-k-lesnimu-pravu.html>

⁷ Veškeré údaje týkající se hospodaření se státními lesy jsou vtaženy k porostní půdě a převzaty z: Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2007. [online]. [cit. 2009-03-01] Dostupný na: <http://www.uhul.cz/zelenazprava/2007/zz2007.pdf>

dána převážně pokračováním zalesňování zemědělsky nevyužívaných pozemků, a i proto patří Česká republika k zemím s vysokou lesnatostí a zaujímá 12. místo mezi evropskými státy. Lesní pozemky v roce 2007 svou rozlohou pokrývaly 2 651 209 ha, to představuje 33,7 % území České republiky.⁸ Nejlesnatějším krajem České republiky co do rozlohy lesních pozemků je kraj Jihočeský, na jehož území se rozkládá 378 675 ha lesů. Na opačném konci stojí, nebudeme-li do této statistiky započítávat Hlavní město Prahu, Pardubický kraj s necelými 134 tisíci ha lesních pozemků. Kvalifikovanější a lepší hledisko pro posouzení zalesnění jednotlivých částí České republiky však přináší podíl lesních pozemků v jednotlivých krajích na celkové ploše tohoto kraje. Podle tohoto hlediska má nejvyšší podíl lesnatosti kraj Liberecký s 44,5 %. Nejméně zalesněným je pak kraj Středočeský s podílem lesů ve výši 27,8 %, opět za předpokladu že není zahrnuto Hlavní město Praha.⁹

V minulosti docházelo ve snaze zvýšit produkci dříví a tím uspokojit poptávku po nejčastěji žádaných dřevinách ke změně druhové a prostorové skladby lesů v ČR. V důsledku toho dnes převládá podíl jehličnatých dřevin ve výši 74,8 %, ale v původní přirozené skladbě lesů představovaly jehličnany necelých 35 %. Více než polovina jehličnanů na našem území je zastoupena smrkem ztepilým, ačkoli ani on není původně nejrozšířenějším jehličnatým stromem. Tím byla původně jedle. I když se v důsledku trvalého úsilí lesníků o přírodě bližší druhovou skladbu lesů ČR a zvýšení její diverzity, podíl listnatých dřevin za posledních 50 let prakticky zdvojnásobil. V roce 1950 tvořil pouhých 12,5 % a dnes již 24,2 %, přesto je jejich zastoupení na území ČR stále ještě nedostatečné.¹⁰

Ohledně věkové struktury našich lesů je jedním z nejtěživějších problémů její nerovnoměrnost. Ta je způsobena podnormální rozlohou porostů mladších než 60 let a naopak nadnormální rozlohou porostů starších než 60 let. Předpokladem je, že z této

⁸ Pramen: Český statistický úřad. Statistická ročenka České republiky 2008, 1. vyd. Praha, SCIENTIA : 2008 s. 492 stav k 31.12. 2007

⁹ Pramen: Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2007. [online]. [cit. 2009-03-03] Dostupný na: <http://www.uhul.cz/zelenazprava/2007/zz2007.pdf>, s. 71

¹⁰ Pramen: Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2007. [online]. [cit. 2009-03-02] Dostupný na: <http://www.uhul.cz/zelenazprava/2007/zz2007.pdf>, s. 75, 76

nerovnováhy vyplyne přibližně za třicet let značné snížení možností těžby, a tak může dojít k převýšení potřeby dřeva nad její nabídkou.¹¹

2.4. Kategorizace lesů

Základním rozdělením lesů podle funkcí, které plní, je rozdělení do tří kategorií, a to na lesy ochranné, lesy zvláštního určení a lesy hospodářské. Kategorizace lesů sloužila původně jako pomůcka hospodářské úpravy lesů, k rozdělení lesů na lesy vhodné k produkci dřeva a lesy bez produkce dřeva, které byly pěstovány a chráněny ve veřejném zájmu.¹² Toto původní rozdělení bylo postupně nahrazeno kategorizací vycházející z pohledu na les jako na polyfunkční systém, kdy je kladen především důraz na ochranu mimoprodukčních funkcí lesa. Pro lesy ochranné a lesy zvláštního určení, u nichž je veřejný zájem na ochraně životního prostředí nadřazen produkčním funkcím, platí, že v nich musí být hospodařeno odlišně než v lesích hospodářských, tj. tak, aby byl dosažen a zachován účel, pro který byly zařazeny do této kategorie a byly zajištěny funkce, na něž je u některých vybraných lesů potřeba klást důraz.

Podle ustanovení § 7 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů se do kategorie lesů ochranných zařazují:

- a) *lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích (sutě, kamenná moře, prudké svahy, strže, nestabilizované náplavy a písky, rašeliniště odvaly a výsypky apod.)*
- b) *vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace chránící níže položené lesy a lesy na exponovaných hřebenech*
- c) *lesy v klečovém lesním vegetačním stupni.*

Mezi lesy ochranné se zařazují lesy, které svým působením zajišťují ochranu extrémních přírodních stanovišť. Převažuje v nich ochrana proti vodní a větrné erozi, sesuvům půdy, lavinám, funkce zpevňování břehů vodních toků atd.¹³

¹¹ Ministerstvo zemědělství České republiky. Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2007. [online]. [cit. 2009-03-03] Dostupný na: <http://www.uhul.cz/zelenazprava/2007/zz2007.pdf>, s. 76

¹² Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 26

¹³ Tamtéž s.27

O určení, že příslušný les bude v kategorii lesů ochranných, rozhoduje orgán státní správy lesů, kterým je podle § 48 odstavce 1 písmeno a) lesního zákona příslušný krajský úřad, s výjimkou lesů vojenských, kde takto rozhoduje podle § 49 odstavce 2 písmeno c) Ministerstvo zemědělství. Oba mohou takto rozhodnout jak na návrh vlastníka lesa tak z vlastního podnětu. Ochranné lesy představovaly v roce 2007 přibližně 2,7 % lesních pozemků České republiky.¹⁴

Do kategorie lesů zvláštního určení na základě ustanovení § 7 odst. 1 lesního zákona, za předpokladu, že nejde o lesy ochranné, patří přímo ze zákona (bez jakéhokoli dalšího rozhodnutí orgánu státní správy lesa) lesy

- a) v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů I. stupně,¹⁵
- b) v ochranných pásmech zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod,¹⁶
- c) na území národních parků a národních přírodních rezervací.¹⁷

Zatímco v odstavci 2 jsou uvedeny lesy, které mohou být nejčastěji ve veřejném zájmu zařazeny do kategorie lesů zvláštního určení. Jde o lesy v prvních zónách chráněných krajinných oblastí a lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách,¹⁸ lázeňské, příměstské a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí, sloužící lesnickému výzkumu a lesnické výuce, les se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodoochrannou, klimatickou nebo krajnotvornou, potřebné pro zachování biologické různorodosti, v uznaných oborách a v samostatných bažantnicích.¹⁹ Samostatnou skupinu lesů zvláštního určení tvoří lesy, v nichž jiný důležitý veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření. Do této skupiny jsou na základě posouzení konkrétních okolností a podmínek zahrnuty v nezbytném rozsahu zejména lesy potřebné pro obranu státu, lesy

¹⁴ Pramen: Český statistický úřad. Statistická ročenka České republiky 2008, 1. vyd. Praha, SCIENTIA : 2008 s. 492

¹⁵ Směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR o základních hygienických zásadách pro stanovení, vymezení a využívání ochranných pásem vodních zdrojů určených k hromadnému zásobování pitnou a užitkovou vodou a pro zřizování vodárenských nádrží, č. j. HEM-324-2-1. 9. 1978 z 26. července 1979, registrovaná v části č. 20/1979 Sb.

¹⁶ Ustanovení § 48 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů spolu s § 24 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 26/1972 Sb., o ochraně a rozvoji přírodních léčebných lázní a přírodních léčivých zdrojů

¹⁷ Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Zákon ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸ Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Zákon ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ Zákon č. 23/1962 Sb. o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

kryjící zásobníky pohonných hmot a plynů apod.²⁰ O zařazení dle druhého odstavce rozhoduje stejně jako u lesů ochranných krajský úřad, popř. ministerstvo. V současnosti pokrývají lesy zvláštního určení 21,9 % všech lesů v České republice.²¹

Všechny ostatní lesy, které nejsou zařazeny v kategorii lesů ochranných ani lesů zvláštního určení, jsou lesy hospodářskými, jež plní všechny funkce lesa. Lesů hospodářských je na našem území většina, v roce 2007 představoval jejich podíl na všech lesích v české republice 75,4 %.

Ve všech třech uvedených kategoriích se nacházejí lesy pod vlivem imisí. Ty však netvoří samostatnou čtvrtou kategorii nebo subkategorii lesů. Lesy pod vlivem imisí se podle dynamiky zhoršování zdravotního stavu zařazují do čtyř pásem ohrožení označovaných písmeny A až D. Konkrétní kritéria pro zařazení lesů do jednotlivých pásem ohrožení imisemi stanoví vyhláška Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb.

²⁰ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 30

²¹ Pramen: Český statistický úřad. Statistická ročenka České republiky 2008, 1. vyd. Praha, SCIENTIA : 2008 s. 492

3. PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY

3.1. Mezinárodní spolupráce

K rozvoji mezinárodní spolupráce v oblasti lesního hospodářství dochází především na světových konferencích a summitech. Nejvýznamnějším aktérem mezinárodní spolupráce na ochranu lesů je OSN, v rámci které existuje *Fórum OSN na ochranu lesů*. V roce 1992 byl na Konferenci OSN v Rio de Janeiru přijat rámcový dokument *Principy hospodaření v lesích*, který zůstal pouze pramenem soft law. V dokumentu byly stanoveny principy pro obhospodařování a ochranu všech druhů lesů ve všech geografických oblastech a klimatických pásmech.

Dalším důležitým mezinárodním dokumentem je *Smlouva na ochranu tropických dřevin* podepsaná 36 státy a ES roku 1994 v Ženevě. Jako své cíle si mimo jiné klade zlepšení péče o lesy za podpory trvale udržitelného rozvoje tropických deštných pralesů a stanovení pravidel pro mezinárodní obchod s tropickými dřevinami. Opatření k dosažení výše uvedených cílů má za úkol koordinovat Mezinárodní organizace na ochranu tropických dřev.²²

V obraně lesa sehrávají na mezinárodní úrovni podstatně větší (než na jiných věcných úsecích právní úpravy) úlohu dvoustranné úmluvy k ochraně přeshraničních či příhraničních lesů, navíc často chráněných ve zvláště chráněných územích (např. bilaterální národní parky).²³ Příkladem může být i Česká republika v rámci spolupráce se sousedními státy.

3.2. Právní úprava v komunitárním právu

Právní úprava ochrany lesa v komunitárním právu se zabývá nejen problematikou ochrany členských států, ale také v třetích rozvojových zemích. Právo Evropských společenství je v oblasti lesního hospodářství téměř výhradně obsaženo v sekundárních pramenech. Těmi jsou nařízení a směrnice. Jde o nařízení Evropského

²² Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 307

²³ Damohorský, M. et. al. Mezinárodní právo životního prostředí : II část (zvláštní) . Beroun : Eva Rozkotová – IFEC, 2008, s. 177

Parlamentu a Rady č. 2152/2003/ES o monitoringu lesů a výměně informací o změnách životního prostředí v ES, tzv. „Forest Focus“, které od roku 2004 nahrazuje dvě straší nařízení Rady EHS/3528/86, o ochraně lesa proti znečištění ovzduší a nařízení Rady EHS/2158/92, týkající se prevence lesních požárů. Oblast této úpravy je na území české republiky pod garancí Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti. Cílem nařízení „Forest Focus“ je zajištění celkového dlouhodobého plošného monitoringu zdravotního stavu lesů v evropském měřítku za účelem jejich zachování. Je zaměřen na ochranu lesa proti znečištění ovzduší, lesním požárům a zachování biologické rozmanitosti a ochranných funkcí lesa. Program „Forest Focus“ jako jediný u nás pokrývá svou činností celé území České republiky a poskytuje informace o stavu lesa v souladu s jednotnou evropskou metodikou.²⁴

Oblastí reprodukce lesního materiálu a obchodování s ním se zabývá Směrnice Rady 1999/105/EHS ze dne 22. prosince 1999 o uvádění reprodukčního materiálu lesních dřevin na trh. Jejím cílem je obchodování s reprodukčním materiálem lesních dřevin na základě genetických vlastností a sjednocení požadavků na kvalitu na základě vnějších znaků. V několika dalších nařízeních Komise byla poté stanovena prováděcí pravidla k této směrnici.

V oblasti ochrany lesů třetích zemí platí Nařízení číslo 2494/2000 Evropského parlamentu a Rady ze dne 7. listopadu 2000 o opatřeních na podporu ochrany tropických lesů a jiných lesů rozvojových zemí a udržitelného hospodaření v nich, které je odrazem závazků vyplývajících z mezinárodní Smlouvy na ochranu tropických dřevin.²⁵

3.3. Prameny české právní úpravy

Současná právní úprava lesního hospodářství na území české republiky navazuje na dlouholetý vývoj. První historicky doložené právní úpravy lze datovat již do 14. století.

²⁴ Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v.v.i., Strnady. Forest Focus. [online]. [cit. 2009-03-15] Dostupný na: <http://www.vulhm.cz/index.html?did=290&lang=cz>

²⁵ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 309

Ochrana lesa jako jednoho z nejvýznamnějších ekosystémů je vyjádřena v rámci řady právních předpisů vydaných v kompetenci dvou vládních resortů, Ministerstva zemědělství a Ministerstva životního prostředí.²⁶ Základním pramenem právní úpravy upravující hospodaření v lesích je zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „LesZ“). Účelem tohoto zákona je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořící nenahraditelnou složku životního prostředí a pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm. Neméně důležitým právním předpisem, uplatňovaným především při ochraně lesů, je zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „ZOPK“).

Na tyto dva zákony navazuje řada dalších právních předpisů. Jde zejména o následující zákony:

- zákon č. 149/2003 Sb., o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

V rámci těchto zákonů dochází ke stanovení práv a povinností subjektům, mezi nimi především vlastníkům a nájemcům lesních pozemků.

Procesními předpisy uplatňujícími se v oblasti lesního hospodářství jsou zejména:

- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ Stejskal, V. Omezení lesního hospodaření z důvodu ochrany přírody. In Damohorský, M. Pocta Doc. JUDr. Jaroslavovi Drobníkovi, Csc. k jeho 70. narozeninám. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta 2007 s.194

- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Další právní předpisy k provedení lesního zákona jsou vydány formou vyhlášek Ministerstva zemědělství. Jde zejména o tyto:

- vyhláška č. 77/1996 Sb., o náležitostech žádosti o odnětí nebo omezení a podrobnostech o ochraně pozemků určených k plnění funkcí lesa
- vyhláška č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí
- vyhláška č. 79/1996 Sb., o služebních stejnokrojích zaměstnanců orgánů státní správy lesů a o jejich označení
- vyhláška č. 80/1996 Sb., o pravidlech poskytování podpory na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin a o poskytování náhrad zvýšených nákladů,
- vyhláška č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů
- vyhláška č. 84/1996 Sb., o lesním hospodářském plánování
- vyhláška č. 100/1996 Sb., kterou se stanoví náležitosti žádosti o udělení licence v lesním hospodářství a podrobnosti o udělování licencí v lesním hospodářství
- vyhláška č. 101/1996 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o opatřeních k ochraně lesa a vzor služebního odznaku a vzor průkazu lesní stráže
- vyhláška č. 219/1998 Sb., o způsobu výpočtu nákladů na činnost odborného lesního hospodáře v případech, kdy jeho činnost hradí stát
- vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích
- vyhláška č. 433/2001 Sb., kterou se stanoví technické požadavky pro stavby pro plnění funkcí lesa
- vyhláška č. 29/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin
- vyhláška č. 139/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o přenosu semen a sazenic lesních dřevin, o evidenci o původu reprodukčního materiálu a podrobnosti o obnově lesních porostů a o zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa

- vyhláška č. 400/2008 Sb., kterou se zrušuje vyhláška č. 391/2003 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o označování, měření a klasifikaci dřív
- vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 335/2006 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením lesního hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku

3.4. Vztah lesního zákona a zákona na ochranu přírody a krajiny

Z historického pohledu je lesní právo mnohem starším právním oborem než právo ochrany přírody. Vzájemné vztahy lesního a ochrannářského zákona (a jejich prováděcích předpisů) se proměnily přijetím zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (ZOPK), který ve znění novel platí dosud. Teprve tento zákon poprvé vstoupil svými specifickými nástroji a instituty také do tradičního lesního práva a ovlivnil – byť jen částečně a určitě ne dostatečně – jeho dnešní podobu.²⁷

Vztah mezi lesním zákonem a ZOPK upravuje ustanovení § 90 odst. 4 ZOPK, které stanovuje, že „zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy vydané k jeho provedení jsou zvláštními předpisy ve vztahu k předpisům o lesích“. Tím byla založena přednostní aplikace ustanovení ZOPK mimo jiné před lesními právními předpisy v případě, že ZOPK stanoví něco jiného, než v téže věci stanoví lesní právní předpisy. V rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 2004 – č. j. 25 C do 119/2003, který se výkladu § 90 odst. 4 týká, se praví: „obecnou úpravu (v tomto případě lesní právní předpisy) je možno použít tam, kde speciální předpis její aplikaci nevyklučuje buď výslovným zákazem anebo tím, že stanoví něco jiného“.²⁸ Jako příklad je možné uvést § 22 odst. 1 ZOPK, který výslovně zakazuje zařazovat lesy v národním parku do kategorie lesů hospodářských nebo § 58 ZOPK stanovící náhradu za ztížení lesního hospodaření, kterým byla dána vlastníkům nová širší možnost pro uplatnění náhrady újmy za omezení lesního hospodaření než je v ustanovení § 11 odst. 3 lesního zákona. Je však třeba vztah obecnosti a speciality vykládat a dovozovat z logiky a povahy jednotlivých předpisů a jejich konkrétních ustanovení.

²⁷ Mlčoch, S. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu. Ochrana přírody. [online]. 2008, č.1 [cit. 2009–03–18] Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/vztah-prava-ochrany-prirody-k-lesnimu-pravu.html>

²⁸ Tamtéž

4. LES A VLASTNICKÉ PRÁVO

4.1. Definice lesa z hlediska práva

I když les lze zpravidla identifikovat vizuálně, je pro jeho právní identifikaci rozhodné, zda se jinak lesní porosty nacházejí na pozemcích určených k plnění funkcí lesa, nebo na jiných pozemcích.²⁹ Lesem se podle § 2 lesního zákona rozumějí *lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa*.

Za pozemky určené k plnění funkcí lesa označuje § 3 odst. 1 písmeno a) lesního zákona pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů. Tyto pozemky jsou evidovány v katastru nemovitostí podle druhů jako lesní pozemky (§ 2 odstavec 3 zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky ve znění pozdějších předpisů, katastrální zákon). Vymezení pozemků určených k plnění funkcí lesa je lesním zákonem rozšířeno i o jiné než lesní pozemky, jak jsou evidovány katastrem nemovitostí. Vedle lesních pozemků uvedených pod písmenem a) jsou za pozemky určené k plnění funkcí lesa považovány i „jiné pozemky“ uvedené pod písmenem b) § 3 odst.1 LesZ. Jde o zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace (hole), s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací. Lesní pastviny a políčka pro zvěř budou považovány za jiné pozemky určené k plnění funkcí lesa pouze při současném splnění dvou podmínek. Za prvé se nesmí jednat o pozemky, které jsou součástí zemědělského půdního fondu. Za druhé musí jít o pozemky související s lesem nebo sloužící lesnímu hospodářství. U těchto „jiných pozemků“ může orgán státní správy lesů na základě § 3 odst. 1 rozhodnutím vydaným ve správním řízení naříditi vlastníkovi takových pozemků označit jejich příslušnost k pozemkům určených k plnění funkcí lesa. Formu ani způsob označení lesní zákon nestanoví, v praxi označení provádí vlastník těchto pozemků informační tabulkou s odkazem na vydané rozhodnutí. Toto označení je dále zřejmé např. v porostních mapách. Hlavním účelem tohoto opatření je

²⁹ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 304

informovat návštěvníky lesa, že i na těchto pozemcích mají povinnost chovat se jako v lese.

Lesními porosty se rozumí stromy a keře lesních dřevin, které v daných podmínkách plní funkci lesa. Právě pouze pokud se tyto lesní porosty nacházejí na pozemcích určených k plnění funkcí lesa půjde právně o les. Proto není možné považovat za les, měřítkem povinností vlastníka lesa, zemědělský pozemek, i když se na něm nacházejí stromy nebo jiné lesní dřeviny (například plantáže vánočních stromků). Lesní pozemky uvedené v odstavci 1 písmeno a) se při uplatňování koncepčních nástrojů na ochranu lesa tj. pro zpracování lesnických plánů člení dle vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 84/1995 Sb. na *porostní půdu a bezlesí*. Porostní půdu tvoří pozemky lesních dřevin a produktivní holiny, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty do šíře 4 m, dočasné lesní skládky a další zařízení dočasného charakteru sloužící lesnímu hospodářství a myslivosti do plochy 0,04 ha. Bezlesí tvoří zejména pozemky lesních průseků a nezpevněných lesních cest nezařazených do porostní půdy, plochy pod elektrovody, okusové plochy pro zvěř a jiná dočasná zařízení sloužící lesnímu hospodářství a myslivosti, pokud zaujímají zpravidla plochu větší než 0,04 ha.³⁰ Tohoto členění využívají také některé lesnické instituce jako je např. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, kdy jsou výstupy zpracovávaných statistických údajů vztahovány právě k porostní půdě. Ze statistik Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů poté vychází i Ministerstvo zemědělství ČR, narozdíl od Českého statistického úřadu, který používá statistickou metodu založenou a vztahovanou k lesním pozemkům.

Zatímco odstavec 1 § 3 lesního zákona vyjmenovává pozemky určené k plnění funkcí lesa, v odstavci druhém téhož paragrafu je uvedeno negativní vymezení pozemků určených k plnění funkcí lesa. Výslovně jsou lesním zákonem takto označeny školky nebo plantáže lesních dřevin založené na pozemcích, které nejsou určeny k plnění funkcí lesa.

I přes celkem podrobné vymezení pozemků určených k plnění funkcí lesa, může dojít v praxi k pochybnostem o tom, zda určitý pozemek je nebo není určený k plnění funkcí lesa. V takovém případě rozhodne ve správním řízení orgán státní správy lesů, tím je podle § 48 odstavec 1 písm. a) příslušný obecní úřad. Jde o rozhodnutí

³⁰ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s.17

deklaratorní povahy, vycházející ze zjištění především právního stavu, a nemůže jej měnit.³¹ Naopak konstitutivní povahu má rozhodnutí podle odstavce čtvrtého. Na jeho základě bude postupováno v případě potřeby prohlásit pozemek, který není určený k plnění funkcí lesa, za takovýto pozemek. Vlastník pozemku může podat návrh k obecnímu úřadu jako orgánu státní správy lesů na prohlášení za pozemek určený k plnění funkcí lesa. Návrh může podat i jiný subjekt, který má na prohlášení právní zájem, ale musí přiložit souhlas vlastníka předmětného pozemku, bez kterého nelze toto rozhodnutí vydat. Za pozemky určené k plnění funkcí lesa podle odstavce 4 však nemohou být prohlášeny pozemky, které jsou součástí zemědělského půdního fondu podle zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu. Pozemek, který je součástí zemědělského půdního fondu, může být prohlášen za pozemek určený k plnění funkcí lesa až po právní moci rozhodnutí orgánu ochrany zemědělského půdního fondu o souhlasu k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu podle § 8 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu.

Náš lesní zákon tak rozlišuje pojmy les a pozemek určený k plnění funkcí lesa. Podobnou definici lesa můžeme nalézt v nově přijatém slovenském zákoně č. 326/2005 Z.z., o lesích. Ten definuje les jako ekosystém, který tvoří lesní pozemky s lesními porosty a faktory jeho vzdušného prostředí, rostlinné a živočišné druhy a půdu s jejím hydrologickým a vzdušným režimem.³² Naopak ve Spolkové republice Německo a v Rakousku se tato dichotomie mezi pojmy "les" a "pozemek určený k plnění funkcí lesa" neobjevuje, ale je používán pouze pojem les. Německý spolkový lesní zákon (BwaldG) definuje les v § 2 jako "každou plochu porostlou lesními dřevinami".³³ Rakouský spolkový lesní zákon (BGBl) pak definuje les v § 1a. jako „pozemek porostlý lesními dřevinami, pokud zaujímá plochu nejméně 1000 m² a má průměrnou šířku alespoň 10m“.³⁴

Další definici lesa poskytuje prováděcí předpis k zákonu 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Jde o vyhlášku č. 335/2006 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením lesního hospodaření,

³¹ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 295

³² Košičiarová, S. a kol. Právo životného prostredia. 1. vyd. Žilina : Poradca podnikateľa, 2006, s. 300

³³ Blíže Gesetz zur Erhaltung des Waldes und zur Förderung der Forstwirtschaft (Bundeswaldgesetz), Dostupný na: <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/bwaldg/gesamt.pdf>

³⁴ Srovnej § 1a. Bundesrecht: Gesamte Rechtsvorschrift für Forstgesetz 1975 Dostupný na: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010371>

vzor a náležitosti uplatnění nároku. Ta ovšem zakládá definici pouze pro účely náhrady újmy podle § 58 zákona č. 114/1992 Sb., čímž je její použitelnost zřejmě omezená.³⁵ Pro účely této vyhlášky se rozumí lesem nebo jeho částí ponechaným samovolnému vývoji lesní porosty, ve kterých se z důvodů ochrany přírody neprovádí těžba, s výjimkou těžby provedené výhradně za účelem splnění povinností uložených na základě rozhodnutí vydaného podle zvláštního právního předpisu,³⁶ a soustředování dřeva a tyto činnosti v nich nejsou orgánem ochrany přírody povolovány.

Ještě je možno zmínit definici lesa vyplývající z evropského komunitárního práva, kde podle čl. 3 nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 2152/2003/ES o monitoringu lesů a výměně informací o změnách životního prostředí v ES tzv. „Forest Focus“, kde je les definován minimální rozlohou 0,5 ha a stromy v produkčním věku vysokými alespoň 5 metrů. Mezi les se podle nařízení počítají i hospodářské lesní cesty, lesní školky a monokultury sloužící k produkci semen, lesy na území národních parků a přírodních rezervací, či porosty gumovníků a korkových dubů.³⁷

4.2. Les jako významný krajinný prvek

Podle současného zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (ZOPK) jsou od roku 1992 všechny lesy na území České republiky též významným krajinným prvkem a jako takové se staly předmětem ochrany přírody a krajiny. Tím je podrobil režimu § 4 ZOPK a poskytl jim zvýšenou ochranu v rámci obecné ochrany přírody a krajiny a také specifický ochranný režim v rámci jiného než lesního zákona. Lesy, jakožto významné krajinné prvky, jsou tak chráněny před poškozováním a ničením. Musí být využity pouze tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k ohrožení nebo oslabení jejich funkcí. K určitým zásahům či záměrům v lesích je třeba předchozí závazné stanovisko orgánu ochrany přírody. Významné je, že závazné stanovisko

³⁵ Stejskal, V. Omezení lesního hospodaření z důvodu ochrany přírody. In Damohorský, M. Pocta Doc. JUDr. Jaroslavovi Drobníkoví, Csc. k jeho 70. narozeninám. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 196

³⁶ Například zákon č. 266/1994 Sb. ČR, o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 13/1997 Sb. ČR, o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 308

orgánů ochrany přírody je nezbytné ke schválení lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov, k odlesňování a zalesňování pozemků nad 0,5 ha a k výstavbě lesních cest a svážnic a lesních melioračních systémů.³⁸

Se zařazením všech lesů jako významných krajinných prvků však vyvstává otázka, zda všechny lesy bez výhrad mohou skutečně sloužit jako významné krajinné prvky tak, jak je má na mysli zákon o ochraně přírody a krajiny. Totiž jako ekologicky, geomorfologicky či esteticky hodnotné části krajiny, utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její ekologické stability.³⁹

Zvláště u některých zcela monokulturních hospodářských lesů by bylo možno o jejich zahrnutí do kategorie významných krajinných prvků pochybovat a do budoucna se zabývat odlišnou koncepcí. Např. jak uvádí autor článku „*Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu*“ lesy jako významné krajinné prvky zúžit na lesy skutečně stabilizující krajinu (v případě reálné funkčnosti kategorizace podle lesního zákona na lesy zvláštního určení a lesy ochranné, s případným rozšířením rozlohy lesů zvláštního určení na úkor lesů hospodářských).

4.3. Les jako věc podle Občanského zákoníku

Z hlediska občanského zákoníku je les nepochybně věcí. Občanský zákoník dále v § 119 rozlišuje věci na movité a nemovité. Za nemovitosti jsou považovány pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. Z hlediska lesa jsou nemovitostmi tedy pouze pozemky, přesněji pozemky určené k plnění funkcí lesa.

Zatímco trvalé lesní porosty jsou součástí pozemku, jak to vyplývá i z ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (zákon o půdě), podle kterého vlastník pozemků je vlastníkem porostů na něm. U pozemků daných smluvně

³⁸ Polívka, M. Rádce vlastníka lesa do výměry 50 ha –II.. [online]. 1. vyd. Brandýs nad Labem : Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2006. [cit. 2009–03–10] Dostupný na: <http://www.uhul.cz/poradenstvi/publikace.php>, s.11

³⁹ Mlčoch, S. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu. Ochrana přírody. [online]. 2008, č.1 [cit. 2009–03–12] Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/vztah-prava-ochrany-prirody-k-lesnimu-pravu.html>

do užívání je vlastníkem jiných než trvalých porostů uživatel, pokud se s vlastníkem nedohodne jinak. Součástí věci je podle § 120 občanského zákoníku vše, co k ní podle povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc jako celek znehodnotila. Součást věci není samostatnou věcí v právním smyslu, kdy tvoří s věcí hlavní věc jedinou. Z toho vyplývá, že právní úkony týkající se věci hlavní se týkají i její součásti.⁴⁰ Samostatnou věcí se porosty stávají až po jejich trvalém oddělení od pozemků. Jiná situace nastává v případě pěstování sazenic např. v lesních školkách. Lesní školka (za předpokladu, že se nenachází na pozemcích sloužících k plnění funkcí lesa) slouží jako reprodukční (sadební) materiál k obnově lesa, případně k ozelenění veřejných prostranství, zahrad, k prodeji apod. Pozemek lesní školky je produkční plochou určenou k pěstování reprodukčního sadebního materiálu, který se na něm pouze předpěstovává. Pěstební materiál lesní školky (sazenice stromků) nelze považovat za trvalý porost ani ve smyslu ust. § 2 odst. 2 zákona o půdě, neboť je určen k vypěstování sazenice a poté dochází k jejich přesazení na určené místo, kde teprve začnou plnit svoji funkci trvalého porostu; do té doby však funkci trvalého porostu neplní. V takovémto případě nedochází k trvalému spojení těchto stromů jako pěstebních materiálů určených k dalšímu přesazení s půdou a nestávají se tak součástí předmětného pozemku. Tento výklad může v praxi najít uplatnění hlavně v těch případech, kdy uživatel (nájemce) pozemku je odlišný od jeho vlastníka.⁴¹

4.4. Vlastnické právo a jeho omezení

Na proces restituce a privatizace pozemkového vlastnictví musela reagovat i právní úprava a obnova vlastnického práva v pozemkových vztazích. Základem a východiskem pro další úpravu se stala Listina základních práv a svobod. Ta v článku 11 odst. 1 prohlašuje, že „každý má právo vlastnit majetek“. Týž článek 11 odst. 1 v další větě stanoví, „že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu“. Stejná myšlenka - i když jinými slovy - je vyjádřena rovněž v § 124 zákona č. 40/1964 SB., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů, v němž je uvedeno, že všichni vlastníci mají stejná práva a povinnosti a poskytuje se jim stejná právní ochrana“. Tato

⁴⁰ Knappová, M. et. al. Občanské právo hmotné 1. Vydání 4., aktul. a dopl. Praha : ASPI, 2005, s. 281

⁴¹ Blíže Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 31.8.2004, sp. zn. 25 Cdo 73/2004

rovnost vlastníků, která je v současném politickém a právním systému samozřejmá a vyplývá z rovnosti občanské, byla Listinou základních práv a svobod i základní novelou občanského zákoníka z roku 1991 výslovně vyhlášena jako zřejmá odezva na právní stav před rokem 1990, který striktně rozeznával různé druhy a formy vlastnictví, na jehož vrcholu bylo kolektivistické státní socialistické vlastnictví.⁴² Z článku 11 Listiny vychází i celková obecná úprava vlastnického práva a práv s ním souvisejících, tedy i vlastnického práva k lesům, která je upravena v části druhé občanského zákoníku. Vzhledem ke specifčnosti lesa jako předmětu vlastnictví, plní občanský zákoník funkci obecného předpisu, který je doplněn řadou předpisů zvláštních (zejména lesní zákon a ZOPK). Proto se použije jen v těch případech, jestliže jiný předpis nestanoví něco odlišného.

Vlastnictví je nejdůležitějším a základním institutem soukromého práva. Právo vlastnické lze proto definovat jako právo ovládat věc, tj. zejména ji držet, užívat a požívat, nakládat s ní, a to svou mocí, tzn. mocí nezávislou na současné existenci moci kohokoli jiného k téže věci.⁴³ Obsahem vlastnického práva, jak již vyplývá z uvedené definice, jsou oprávnění v mezích zákona předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním. Výkon těchto jednotlivých oprávnění však není neomezený a nesmí docházet k jeho zneužití.

Zákaz zneužití vlastnického práva se u nás de lege lata opírá o článek 11 odst. 3 Listiny, který zakazuje výslovně zneužití vlastnictví, tj. jeho výkon, který by byl na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy.⁴⁴ Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Tento článek je pak ještě doplněn článkem 35 odst. 3 Listiny, podle kterého nikdo nesmí při výkonu svých práv ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. V tomto případě jde o tzv. vnitřní omezení vlastnictví vyplývající přímo z jeho pojmu.

Právní rámec pro vnější omezení vlastnictví, tj. taková, která si vlastník sám ukládá, či jsou mu ukládána soudem, správním úřadem nebo zákonem, stanoví článek

⁴² Knappová, M. et. al. Občanské právo hmotné 1. Vydání 4., aktul. a dopl. Praha : ASPI, 2005, s. 314

⁴³ Tamtéž, s. 322

⁴⁴ Knappová, M. et. al. Občanské právo hmotné 1. Vydání 4., aktul. a dopl. Praha : ASPI, 2005, s. 324

11 odst. 4 Listiny. Podle něho je vyvlastnění nebo omezení vlastnického práva možné ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu.

K omezení vlastnictví může dojít v obou případech. Rozdíl však spočívá v tom, že u vnitřního omezení vlastnictví jde o omezení bezplatné, v druhém případě musí být omezení kompenzováno náhradou. Jelikož náhrada za omezení vlastnického práva je zpravidla poskytována z veřejných zdrojů, vzniká přirozené pnutí mezi zájmem vlastníků a zájmem správce veřejných financí (a tím zpravidla zprostředkovaně i zájmem většiny daňových poplatníků), neboť souhrn omezení vlastnického práva vyplývajících z právních předpisů rozděljuje každý z nich jiným způsobem - vlastník má zájem na tom, aby byl maximálnímu počtu omezení přiznán charakter vyvlastnění s právem na náhradu, zatímco správce veřejných financí by veškerá omezení nejraději zahrnul do rámce vnitřního omezení vlastnictví, tedy jeho sociální vazby.⁴⁵ Tato otázka vyvolá též širokou diskusi o míře, kterou může být vlastnické právo, nejen vlastníků lesa, omezeno ze strany státu pod pomyslnou korouhví veřejného zájmu. Najít řešení univerzálně platné, zaručeně správné a bezesbytku uspokojující všechny zúčastněné není možné; lze se mu pouze přiblížit. K tomu vedle přímé úpravy vlastnického statutu pravidelně slouží podpora z veřejných zdrojů či diferenciací vlastnického režimu, kdy je zákonodárce vůči privátním vlastníků lesů benevolentnější a v právních normách jim stanoví menší rozsah omezení než lesům státním a lesům veřejnoprávních korporací, které naopak přímo v textu právních předpisů zavazuje sloužit především veřejnému zájmu.⁴⁶ Možnost tohoto omezení vlastnického práva, v tomto případě vlastníka lesa, jak s právem na poskytnutí náhrady tak i bez této možnosti, není anomálií, kterou by se české právo odlišovalo od okolního světa.

Omezení vlastnictví spočívá v povinnosti vlastníka něco strpět, něčeho se zdržet nebo něco konat. Základním právním prostředkem pro omezení práv vlastníka nemovité věci a zároveň i prostředkem, na jehož základě někdo jiný získává oprávnění k cizí nemovitosti, jsou věcná břemena.⁴⁷ Takovýmto zákonným věcným břemenem je obecné užívání lesů, kdy je povolen vstup každému na lesní pozemek a vlastník lesa je povinen

⁴⁵ Flora, M. K lesu jako předmětu vlastnictví. Lesnická práce. [online]. 2003, č. 4, [2009-03-03]. Dostupný na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/view/566/58/>

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Drobník, J. Základy pozemkového práva. 2., aktual a dopl. vyd. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007, s.73

výkon tohoto oprávnění strpět bez nároku na náhradu. Jiný charakter omezení má tzv. veřejnoprávní omezení, stanovené zákonem nebo rozhodnutím státního orgánu na základě zákona. Na základě lesního zákona a zákonů souvisejících dochází ke vzniku omezení vlastníka projevujícího se ve stanovení povinností při hospodaření v lese a jeho ochraně. Přehled základních povinností je uveden v následující kapitole. Konkrétní povinnosti a omezující opatření mohou být vlastníkovi uloženy na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů (např. zákaz odvozu a využití kůrovcem napadené dřevní hmoty). K omezení vlastnictví může také dojít na základě dohody uzavřením smluvního závazku.

4.5. Základní povinnosti vlastníka lesa

Právě při výkonu vlastnických oprávnění vlastníka lesa dochází při povaze lesa nejen jako pouhého předmětu vlastnictví, ale také součásti přírody, k obojímu typu omezení zejména z důvodu veřejného zájmu na ochraně a zachování lesů pro jejich funkce a veřejný zájem na zlepšení plnění těchto funkcí. Omezení výkonu vlastnického práva vlastníka lesa vycházejí z celé řady právních předpisů a stanovují vlastníkovi něco strpět, něčeho se zdržet nebo něco konat. Základním pramenem je lesní zákon, na něj navazuje jako zákon zvláštní zákon o ochraně přírody a krajiny. Řada povinností pro vlastníka lesa vyplývá také ze souvisejících právních předpisů. Tyto předpisy stanovují práva a povinnosti především vlastníkům či nájemcům lesních pozemků, ale nezapomínají, i když v menší míře, na povinnosti uložené odbornému lesnímu hospodáři, lesní strážci, ostatním osobám (každému) zvláště při obecném užívání lesů a konečně orgánům státní správy lesního hospodářství. Platná právní úprava ochrany lesa sleduje tyto hlavní cíle, v rámci nichž jsou ukládány vlastníkům konkrétní povinnosti:

- ochranu pozemků určených k plnění funkcí lesa
- ochranu lesa při hospodaření v lesích
- ochranu lesa před škodlivými činiteli
- ochranu lesa při obecném užívání lesů.

V ochraně převažují administrativně-právní nástroje, které jsou doplňovány prostředky koncepčními (lesní plánování), prostředky ekonomickými (poplatky za odnětí lesních pozemků, finanční náhrady) a nástroji sankčními.⁴⁸

Základní obecné povinnosti stanoví lesní zákon a jsou to následující:

- povinnost každého počínat si při ochraně lesa tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů, jakož i objektů a zařízení sloužících hospodaření v lese (§ 11)
- povinnost vlastníka usilovat při hospodaření v lese o to, aby nepoškozoval zájmy jiných vlastníků lesů a funkce lesa byly zachovány a aby byl zachován genofond lesních dřevin (§ 11)
- účelně obhospodařovat veškeré pozemky určené k plnění funkcí lesa (§13)
- při hospodaření v lese neohrožovat lesy sousedních vlastníků (§ 32)

Bližší specifikované povinnosti pak ukládá zákon v rámci jednotlivých hlavních cílů. Při hospodaření v lese v užším smyslu jeho významu jde zejména o následující povinnosti:

- dodržovat závazná ustanovení lesních hospodářských plánů a osnov (§ 24, § 25)
- hospodařit v lesích v součinnosti s odborným lesním hospodářem (§ 37)
- přednostně provádět těžbu nahodilou (§ 33)
- nepřekračovat výše těžeb a nesnižovat zakmenění porostu (§ 31)
- provádět melioraci a hrazení bystřin v lesích (§ 35)
- lesní dopravu provádět tak, aby nedocházelo k nepřiměřenému poškozování lesa a ostatních pozemků (§ 34)
- obnovovat lesní porosty (§ 31)
- vést lesní hospodářskou evidenci (§ 40)

Při ochraně lesa před škodlivými činiteli lze např. uvést povinnost:

- provádět taková opatření, aby se předcházelo a zabránilo působení škodlivých činitelů na les (§ 32)
- činit bezodkladná opatření k odstranění i pro zmírnění následků při vzniku mimořádných okolností a nepředvídaných škod (§ 32)

⁴⁸ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 311

- chránit les před znečišťujícími látkami unikajícími nebo vznikajícími při hospodářské činnosti v lese (§ 32)
- zvyšovat odolnost a stabilitu lesa (§ 32)

V rámci ochrany lesních pozemků je základní povinností jejich účelné obhospodařování a zákaz užit lesní pozemky k jiným účelům bez povolení (§ 13).

O všech výše zmíněných povinnostech a jejich bližší konkretizaci a uplatnění je pojednáno v dalších částech této práce.

Při obecném užívání lesů má vlastník povinnost umožnit každému vstupovat do lesa (na vlastní nebezpečí), sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Pro dodržení této povinnosti je vlastníkům (až na výjimky, § 32) stanoven zákaz oplocovat les. Jinak jsou v rámci § 20 LesZ, který upravuje obecné užívání lesů, stanoveny zákazy platné pro všechny návštěvníky lesa, z nichž některé jsou závazné i pro vlastníka lesa. Bližší rozbor těchto práv, zákazů a povinností není předmětem této práce.

Do značné míry je zákazy, povinnostmi a podmínkami omezeno i právo vlastníků s lesy volně disponovat (ve smyslu jejich nájmu podnájmu, zcizení), kdy je zapotřebí k některým právním úkonům splnění stanovených podmínek. Tato omezení se týkají nejvíce lesů ve vlastnictví státu, ale některá dopadají na veškeré vlastníky. Za stát, jak již bylo uvedeno, vykonávají práva a povinnosti spojené s vlastnictvím lesa za tímto účelem zřízené právnické osoby. Ty si však ke všem svým právním úkonům, jimiž nakládají se státními lesy, musí vyžádat předběžný souhlas Ministerstva zemědělství. Bez tohoto souhlasu by byly úkony neplatné. Ustanovení § 4 lesního zákona blíže uvádí demonstrativní výčet těchto úkonů. Dále má lesní zákon zvláštní ustanovení, vztahující se k nájmu, podnájmu nebo výpůjčce lesa. Z důvodů zabránění spekulativním nájům nebo podnájům lesů ve vlastnictví státu je zakázáno přenechání těchto lesů jiným fyzickým nebo právnickým osobám k hospodaření.⁴⁹ Vlastníci lesů, zejména fyzické osoby, které samy nemají možnost o svůj les soustavně pečovat, hospodařit v lese a plnit tak s tím spojené povinnosti vlastníka lesa, přenechávají často své lesy do nájmu jiným fyzickým nebo právnickým osobám. Právě

⁴⁹ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 25

na to reaguje ustanovení § 5 odstavec 2, které již dopadá na všechny lesy a stanovuje přísnější podmínky než § 666 občanského zákoníku (upravující obecně otázky nájmu a podnájmu), kdy podnájem lesa je možný pouze stanoví-li tak nájemní smlouva. Za účelem převodů vlastnického práva k lesním pozemkům jsou zpravidla uzavírány kupní, darovací nebo směnné smlouvy. Smlouva o převodu vlastnického práva k lesu jako nemovitosti musí být písemná. Tuto formu smlouvy vyžaduje § 64 občanského zákoníku s tím, že projevy vůle účastníků (v plném rozsahu, včetně podpisů) musí být na stejné listině.⁵⁰ Na rozdíl od občanského zákoníku je zvláštními zákony stanoven požadavek na písemnou formu právních úkonů i v jiných případech. Konkrétně je tato povinnost stanovena § 12 odstavec 2 lesního zákona pro smlouvy o nájmu, podnájmu nebo výpůjčce pozemků určených k plnění funkcí lesa, jestliže trvají nebo mají trvat méně než pět let, navíc musí vlastník v takovémto případě vznik nájmu, podnájmu nebo výpůjčky lesních nebo jiných pozemků do 30 dnů ode dne uzavření smlouvy oznámit orgánu státní správy lesů. Požadavek na písemnou formu právního úkonu lze dovodit i z některých dalších ustanovení lesního zákona.

Aby bylo vždy možné jednoznačně stanovit, kdo má zajišťovat plnění povinností podle lesního zákona právě v případech pronájmu, popř. podnájmu lesa stanovuje § 58 odstavec 1, že povinnosti vlastníka lesa má nájemce, popřípadě podnájemce lesa. K přechodu těchto povinností by na nájemce popř. podnájemce nedošlo jen v případě, že by tak výslovně stanovila smlouva mezi vlastníkem a nájemcem popř. vlastníkem a podnájemcem. Pro vyloučení pochybností o rozsahu práv a povinností vlastníka, nájemce, podnájemce lesa po dobu trvání smluvního vztahu, je nutné, aby smlouva o nájmu, podnájmu lesa byla uzavřena písemně i v těch případech, kdy to lesní zákon výslovně neukládá (§ 12 odstavec lesního zákona).⁵¹

⁵⁰ Drobniček, J. Základy pozemkového práva. 2., aktual a dopl. vyd. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007, s. 63

⁵¹ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matices lesnická, 1996, s. 174

4.6. Náhrady za omezení lesního hospodaření

Jak bylo rozebráno výše, může vlastníkovi lesa vzniknout nárok na náhradu újmy v důsledku omezení výkonu vlastnického práva. Při hospodaření v lese je právními předpisy právo požadovat náhradu stanoveno hned v několika souvislostech.

Za základní je možno označit ustanovení § 11 odst. 3 LesZ podle kterého má vlastník lesa oprávnění na náhradu újmy, která mu vznikla v důsledku omezení hospodaření v lese vůči orgánu státní správy, který o tomto omezení rozhodl. Pokud orgán státní správy rozhodne o omezení v zájmu konkrétní osoby, může orgán státní správy uložit úhradu náhrady této osobě. Ta je pak povinna náhradu poskytnout orgánu státní správy a ten ji poté poskytne vlastníkovi.

Odstavec 3 neřeší, kdo o poskytnutí případné náhrady újmy rozhoduje, zda je dána pravomoc rozhodnout orgánu státní správy, nebo mají rozhodovat v občanském soudním řízení soudy. Tuto otázku řešil Nejvyšší soud ČR, kdy dospěl k rozhodnutí, že „..... *správní rozhodnutí omezující hospodaření v lese na charakteristice subjektivního práva na náhradu újmy coby práva povahy soukromoprávní nic nemění*“, a proto je k projednání a rozhodnutí nároku na náhradu újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lese příslušný soud v občanském soudním řízení.⁵² Podstatné pro přiznání náhrady újmy je také vyřešení otázky, zda byl žalobce omezen v hospodaření v lese rozhodnutím orgánu státní správy a nebo přímo zákonem. Pouze pokud jde o omezení na základě rozhodnutí orgánu státní správy, je nárok na náhradu opodstatněný. V případě omezení přímo ze zákona jde o vnitřní omezení vlastnického práva vyplývajícího ze samotné povahy vlastnictví a náhrada by mohla být vyplacena pouze tehdy, pokud by to stanovil zákon.

Takovým zákonným stanovením náhrady je naopak právo na náhradu zvýšených nákladů při hospodaření v lese zvláštního určení a lese ochranném zakotvené v § 36 LesZ.⁵³

⁵² Blíže Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.4.2002, sp. zn. 20 Cdo 2614/2000

⁵³ Blíže k této otázce je uvedeno v souvislosti s částí o Hospodaření v lesech ochranných a lesech zvláštního určení

Ustanovením §58 zákona na ochranu přírody a krajiny byla nově zavedena možnost pro vlastníky lesních pozemků uplatňovat náhradu újmy za ztížení lesního hospodářství, která vznikla z důvodu povinnosti strpět omezení vyplývající právě ze zákona o ochraně přírody a krajiny. Tím byla do jisté míry rozšířena možnost vlastníků na uplatnění náhrad vzniklých v důsledku omezení jejich vlastnických práv. Toto ustanovení však s sebou přineslo od samého počátku řadu otázek. Na některé z nich jsem se snažil na základě odborných článků a dostupné soudní judikatury odpovědět v části věnující se právě těmto náhradám.⁵⁴

Náhrada za povinnost strpět využití svého pozemku při lesní dopravě a melioraci a hrazení bystřin je dána § 34 resp. § 35 LesZ. V tomto případě nenáleží náhrada pouze vlastníkovu lesního pozemku, ale vlastníkovu jakéhokoli pozemku použitého k těmto činnostem.

⁵⁴ Blíže v části Náhrada újmy za ztížení lesního hospodářství

5. OCHRANA POZEMKŮ

Jednou ze součástí ochrany lesa je i ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa, kdy je chráněna jak rozloha pozemků tak i jejich kvalita. Cílem ochrany je snížit zábory lesních pozemků pro jiné účely na nezbytné minimum, vytvořit předpoklady pro návratnost dočasně odňatých pozemků lesnímu hospodářství a pečovat o jejich kvalitu.⁵⁵

Základní povinností vlastníka pozemků určených k plnění funkcí lesa, narozdíl např. od zemědělských pozemků, je účelně hospodařit na všech těchto pozemcích podle lesního zákona. Použití pozemky pro jiné účely je vlastník oprávněn pouze se souhlasem orgánu státní správy lesů.. Zákaz využití pozemků určených k plnění funkcí lesa se vztahuje na každého, tedy nejen na vlastníky lesů. V případě udělení výjimky k užití pozemků určených k plnění funkcí lesa k jinému účelu jsou v § 13 odstavci 2 lesního zákona stanovena kritéria, která je nutno dodržet. Jde např. o přednostní zajištění použití méně významných pozemků určených pro plnění funkcí lesa s co nejmenším narušováním funkcí lesa, o ochranu lesních cest, meliorací, nevhodné dělení lesa atd. Těmito podmínkami se budou řídit zpracovatelé a pořizovatelé dokumentací (viz § 14 lesního zákona), kdy jsou v nich povinni navrhnout a zdůvodnit řešení nejvhodnější pro ochranu lesa a životního prostředí. Pokud se řízení podle zvláštních předpisů (zejména stavební zákon) dotýká zájmů chráněných lesním zákonem, může příslušný orgán státní správy podle § 14 odst. 2 lesního zákona rozhodnout pouze se souhlasem (vydaného formou závazného stanoviska) příslušného orgánu státní správy lesa.⁵⁶ Tohoto souhlasu je třeba i k dotčení pozemků do vzdálenosti 50 m od okraje lesa. Tento souhlas a v návaznosti na něj vydané pravomocné rozhodnutí (např. územní rozhodnutí) však nepostačuje k odnětí pozemku z plnění funkce lesa.

Odnětí nebo omezení využití pozemků k plnění funkcí lesa může být trvalé nebo dočasné při uvolnění pro jiné účely jen na určitou dobu. Žádost o odnětí nebo o omezení podává orgánu státní správy lesů ten, v jehož zájmu má k odnětí nebo k omezení dojít. Může jim být vlastník nebo jiná osoba ve veřejném zájmu. Podrobnosti a náležitosti

⁵⁵ Drobník, J. Základy pozemkového práva. 2., aktual a dopl. vyd. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007, s. 144

⁵⁶ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 297

žádosti o vydání rozhodnutí o odnětí nebo o omezení včetně případných plánů rekultivace stanoví vyhláška Ministerstva zemědělství č. 77/1996 Sb. O žádostech rozhoduje ve správním řízení příslušný orgán státní správy lesů, v jehož území se daný pozemek nachází a kterým je, pokud jde o pozemky do výměry 1 ha, obecní úřad obcí s rozšířenou působností a u pozemků s výměrou 1 ha a výše pak rozhoduje krajský úřad. Náležitosti rozhodnutí stanoví § 16 odst. 2 lesního zákona. Na rozdíl od předchozí úpravy reaguje lesní zákon na situace, kdy odňaté pozemky nebudou využívány k požadovanému účelu.⁵⁷ Platnost rozhodnutí zaniká v takovém případě uplynutím dvou let od nabytí právní moci, jestliže nebylo započato s využíváním pozemku k požadovanému účelu. Jinak platnost rozhodnutí zaniká také uplynutím lhůty, na kterou bylo vydáno, nebo může orgán státní správy lesů rozhodnout o změně nebo zrušení rozhodnutí. Slovenský lesní zákon, ale také rakouský spolkový lesní zákon povolují odnětí nebo omezení pouze v nevyhnutelných, výjimečných a odůvodněných případech.

Jestliže je třeba k dalšímu využití odňatých pozemků, nebo při omezení jejich funkcí stavební povolení nebo jiné rozhodnutí podle zvláštních předpisů, může být započato s jejich odlesňováním teprve po nabytí právní moci tohoto rozhodnutí.

Vedle uvedených administrativních nástrojů ochrany byl současným lesním zákonem zaveden nový ekonomický prostředek ochrany ve formě poplatku za odnětí. Poplatek se stanoví v rozhodnutí o odnětí jak pro trvalé tak dočasné odnětí a jeho výše se vyměří podle kritérií uvedených v příloze zákona. Poplatek se nepředepisuje pro účely odnětí uvedené v § 17 odst. 2 zákona.⁵⁸ Příjem z poplatku připadá ve výši 60 % Státnímu fondu životního prostředí. Zbýlých 40 % připadá obci, v jejímž katastrálním území došlo k odnětí. Ta je může použít jen pro zlepšení životního prostředí v obci nebo pro zachování lesa. Zajímavou alternativu v tomto směru přináší rakouský spolkový lesní zákon na jehož základě může být při odnětí úspěšnému žadateli uloženo náhradní zalesnění na jiném místě, při kterém jako zajišťovací prostředek slouží peněžní jistota.⁵⁹

⁵⁷ Drobník, J. – Damohorský, M. Lesní zákon a předpisy související - Texty s předmluvou. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1996, s. 2

⁵⁸ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C: H: Beck, 2007, s.299

⁵⁹ Flora, M. Základní principy lesního práva v sousedních zemích - III. Lesnická práce [online]. 1999, č. 3. [cit. 2009-03-15]. Dostupná na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/view/1911/154/>

K ochraně kvality lesních pozemků dochází již v rámci lesního hospodaření, kdy jsou lesní pozemky chráněny před znečišťujícími látkami vznikajícími při hospodářské činnosti, stanovením povinností pro těžbu dřeva a lesní dopravu a při provádění meliorací a hrazení bystřin v lesích.

6. HOSPODAŘENÍ V LESÍCH

Hospodaření v lesích je zejména s ohledem na potřebu ochrany životního prostředí veřejným zájmem. Proto není ponecháno jen zcela na svobodné vůli vlastníka lesa, ale jsou pro ně stanovena právně závazná pravidla.⁶⁰ Lesní zákon hospodařením v lese rozumí obnovu, ochranu, výchovu a těžbu lesních porostů a ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa, jako je meliorace a hrazení bystřin nebo lesní doprava. Jak již bylo uvedeno výše, stejná práva a povinnosti při hospodaření v lese jako má vlastník má nájemce popřípadě podnájemce lesa, pokud smlouva mezi nimi nestanoví něco jiného.

Obecnou povinnost usilovat při hospodaření v lese o to, aby nepoškozoval zájmy jiných vlastníků lesů a funkce lesa byly zachovány (plněny rovnoměrně a trvale) a aby byl zachován (chráněn) genofond lesních dřevin ukládá vlastníkovi lesa § 11 odst. 2 lesního zákona. Toto obecně formulované ustanovení je dále rozváděno a konkretizováno dalšími ustanoveními lesního zákona zvláště v hlavě páté.

6.1. Koncepční nástroje - lesnické plány

Pro zachování lesů v souvislosti s požadavkem na udržitelné obhospodařování lesů a jejich ochranu, ale zároveň i na plnění jejich funkcí produkčních je nutné, aby bylo lesní hospodaření přiměřeně plánováno. Proto se při hospodaření v lesích mimo administrativně-právních, ekonomických nástrojů, popř. sankčních prostředků uplatňují obligatorně také nástroje koncepční. Jde o lesnické plány zastoupené oblastními plány rozvoje lesů, lesními hospodářskými plány a lesními hospodářskými osnovami.

6.1.1. Oblastní plány rozvoje lesů

Oblastní plány rozvoje lesů jsou metodickým nástrojem státní lesnické politiky a doporučují zásady hospodaření v lesích (§ 23 odst. 1 lesního zákona). Obsahem těchto plánů jsou mimo jiné rámcové zásady pro hospodaření v lesích, zejména pro

⁶⁰ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 312

uspokojování veřejných zájmů, stanovení funkčního potenciálu lesů dané oblasti apod. Jsou také podkladem pro oblastně diferencované uplatňování státní lesnické politiky a pro zpracování lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov, zařazování lesů do kategorií. Cílem oblastních plánů rozvoje lesů je vytvářet předpoklady pro minimalizaci střetu veřejného zájmu a zájmů vlastnických v lesích, nalezení odpovídajících proporcí podpory jednotlivých funkcí lesa a doporučení diferencovaných zásad hospodaření orientovaných na dosažení cílového stavu.⁶¹ Zpracování oblastních plánů rozvoje lesů zadává a návrhy oblastních plánů rozvoje lesů schvaluje Ministerstvo zemědělství. Zpracovatelem je pak Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, Brandýs nad Labem. Jednou z podmínek pro schválení je závazné stanovisko Ministerstva životního prostředí jako ústředního orgánu státní správy ochrany přírody z hlediska zavádění geograficky nepůvodních druhů lesních dřevin. Podrobnosti o zpracování a obsahu těchto plánů stanoví vyhláška Ministerstva zemědělství č. 83/1996 Sb.

6.1.2 Lesní hospodářské plány

Lesní hospodářské plány jsou v českém právu nástrojem tradičním, neboť se o nich zmiňuje již zákon č. 82/1918 Sb., o prozatímní ochraně lesů a všechny následující lesní zákony. V současné právní úpravě jsou přizpůsobeny existující struktuře vlastnických a užívacích práv k lesům, a potřebám ochrany lesů.⁶² Ustanovení § 24 lesního zákona výslovně stanovuje, že lesní hospodářské plány jsou přímo určeny vlastníkům lesů a předpokládá jejich aktivní účast na jejich tvorbě. Plány musí být zpracovány pro všechny lesy ve vlastnictví státu a pro lesy ve vlastnictví ostatních právnických a fyzických osob, pokud jde o lesy o ucelené míře větší než 50 hektarů v obvodu územní působnosti schvalujícího orgánu státní správy lesů (viz § 27 lesního zákona). Není však vyloučeno, aby podle lesního hospodářského plánu hospodařily právnické a fyzické osoby vlastníci méně než 50 ha lesa.

⁶¹ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matices lesnická, 1996, s. 73

⁶² Drobník, J. Koncepční nástroje v ochraně lesa v českém právu. In Damohorský, M. Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva : sborník z konference. Praha: Vodnář 2003, s.107

Lesní hospodářské plány se skládají z textové části, hospodářské knihy a lesnických map a zpracovávají se zpravidla na dobu deseti let. Obsah jednotlivých částí je blíže určen vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 84/1996 Sb.

Textová část obsahuje všeobecné údaje, zejména identifikaci vlastníka lesa, základní údaje o zpracovateli plánů, platnost a návaznost na předchozí plány, zhodnocení stavu lesa, přehled vyhlášených kategorií lesů a omezení z toho plynoucích, jakož i zdůvodnění závazných ustanovení plánů.

Hospodářská kniha obsahuje údaje o stavu lesa, plochovou tabulku (s výčtem parcelních čísel všech pozemků určených k plnění funkcí lesa pojatých do plánu a s uvedením jejich výměr) a plán hospodářských opatření, který musí obsahovat výši a umístění mýtních těžeb, minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu.

Lesnickými mapami jsou mapa obrysová, porostní, typologická, těžební nebo těžebně technologická, které se vyhotovují zpravidla v měřítku 1: 10 000 nebo větším (podrobnějším) a ostatní účelové lesnické mapy např. dopravní, organizační. Součástí lesnických map je prostorové rozdělení lesa, pro které je provedeno zjištění stavu lesa.

Lesní hospodářské plány obsahují, kromě ustanovení doporučujících, ustanovení pro vlastníky hospodařící na základě těchto plánů závazná. Závaznými ustanoveními plánu pro všechny vlastníky jsou maximální celková výše těžeb a minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu. Pro státní lesy a lesy ve vlastnictví obcí je navíc závazným ukazatelem minimální plošný rozsah výchovných zásahů v porostech do 40 let věku. Konkrétní výše mýtních těžeb, minimálních podílů melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu a minimální plošný rozsah výchovných zásahů v porostech do 40 let věk se stanoví podle specifických ukazatelů a podmínek stanovených vyhláškou č. 84/1996 Sb. Ostatní údaje plánů jsou pouze doporučením (též dobrou radou) pro vlastníka či nájemce lesa.⁶³

Pro zpracování lesního hospodářského plánu si vlastník lesa, který má zákonnou povinnost podle něho hospodařit, nebo který se tak rozhodl dobrovolně, vybere subjekt,

⁶³ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 313

který pro něj příslušný plán zpracuje. Musí jít o právnickou nebo fyzickou osobu, která má k této činnosti příslušnou licenci. Licence je udělována na základě splnění podmínek hlavy šesté lesního zákona, podrobnosti stanoví vyhláška č. 100/1996 Sb. Náklady spojené se zpracováním lesních hospodářských plánů hradí vlastník lesa, který si jej nechal vypracovat. Návrh plánu předkládá vlastník ke schválení příslušnému orgánu státní správy lesa. Pokud by plán nebyl schválen a nebyly uznány ani námitky vlastníka proti tomu vznesené, musí vlastník v určité lhůtě návrh plánu upravit.⁶⁴ Pokud jde o minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu, přiznává lesní zákon vlastníkovu lesa právo na částečnou náhradu zvýšených nákladů na výsadbu tohoto minimálního podílu.⁶⁵ Současně bylo zmocněno Ministerstvo zemědělství, které vydalo vyhlášku č. 80/1996 Sb. upravující pravidla pro poskytnutí podpory na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu. Na jejím základě může vlastník hospodařící podle lesního hospodářského plánu získat podporu ve výši 5 000 Kč na 1 ha lesního porostu vysazeného melioračními a zpevňujícími dřevinami.

6.1.3. Lesní hospodářské osnovy

Lesní hospodářské plánování je natolik důležité, že se musí vztahovat na všechny bez ohledu na jejich výměru a na to, kdo je jejich vlastníkem.⁶⁶ Proto byly současným lesním zákonem zavedeny lesní hospodářské osnovy („dále jen osnovy“). Jde o zjednodušenou formu lesních hospodářských plánů a slouží pro zjištění stavu lesa a pro výkon státní správy lesů.

Zpracovávají se pro všechny lesy o výměře menší než 50 ha ve vlastnictví fyzických a právnických osob, pokud pro ně není zpracován plán. Vlastníci těchto lesů ale nemají povinnost osnovu převzít a řídit se jí. Osnovy se nikdy nezpracovávají pro lesy státní, a to ani v případě že je stát pouhým spoluvlastníkem.

Osnovy jsou zpracovávány na deset let pro ucelená území tzv. „zařizovací obvody“, tak, aby osnova zahrnovala v tomto území všechny lesy, pro které se osnova

⁶⁴ Drobňík, J. Koncepční nástroje v ochraně lesa v českém právu. In Damohorský, M. Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva : sborník z konference. Praha: Vodnář 2003, s. 108

⁶⁵ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 77

⁶⁶ Tamtéž, s. 80

zpracovává. Osnova obsahuje podobně jako plán všeobecnou část, podrobné údaje pro porosty, porostní skupiny či etáže a dřeviny, plochovou tabulku, lesnickou mapu a vlastnické separáty. Bližší obsah osnov a způsob odvození závazných ustanovení osnov stanoví vyhláška č. 84/1996 Sb.

Narozdíl od lesních hospodářských plánů zpracování osnov nezadává vlastník lesa, ale orgán státní správy lesů a náklady na jejich zpracování hradí stát. Pro zpracovatele pak platí stejné podmínky jako u plánů. Záměr zadat zpracování osnovy vyhlásí orgán státní správy lesů obecně závaznou vyhláškou z důvodu poskytnutí možnosti vlastníkům lesů, jejichž lesy budou předmětem lesní hospodářské osnovy, uplatnit při jejím zpracování své odůvodněné hospodářské záměry a požadavky.⁶⁷ Termín obecně závazná vyhláška je na tomto místě použit nepřesně, protože působnosti stanovené lesním zákonem, krajskému úřadu nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, jsou výkonem přenesené působnosti. Podle zákona o obcích č. 128/2000 Sb. vydává obec v přenesené působnosti „nařízení“. Vzhledem k tomu, že zákon o obcích je zákonem pozdějším ve vztahu k lesnímu zákonu, je třeba vycházet z platného a účinného zákona o obcích a záměr zadat zpracování lesních hospodářských osnov vyhlášovat „nařízením“. Po zpracování státem pořízené osnovy obdrží bezplatně každý vlastník výpis z této osnovy (vlastnický separát) týkající se jeho lesa. Pokud vlastník lesa bude mít zájem hospodařit ve svém lese podle zpracované osnovy a protokolem o převzetí osnovu od orgánu státní správy převezme, stávají se pro něho závazným podkladem pro hospodaření v lese ty údaje osnovy uvedené v § 25 odst. 3 lesního zákona.⁶⁸ Je to:

- pro vlastníka lesa o výměře větší než 3 ha celková výše těžeb, která je nepřekročitelná, a podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu
- pro vlastníka lesa o výměře do 3 ha celková výše těžeb, která je nepřekročitelná

V případě vlastníka lesa o rozloze přesahující 3 ha, který převzal příslušnou osnovu pro jeho les, mu vzniká stejně jako v případě vlastníka hospodařícího podle plánu oprávnění vůči státu na částečnou náhradu zvýšených nákladů na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu.

⁶⁷ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 81, text upraven

⁶⁸ Tamtéž, s.82

Pokud vlastník odmítne osnovu převzít, je při hospodaření v lese vázán zákonem, prováděcími předpisy a pokyny odborného lesního hospodáře. Ten a příslušný orgán státní správy lesa se řídí údaji obsaženými ve schválené osnově, zejména při vyřizování žádosti vlastníka lesa na těžbu dříví.⁶⁹

Lesní plánování je součástí lesního práva ve všech sousedních státech. V SRN a v Rakousku je rozlišováno plánování podrobné a plánování rámcové, přičemž je důsledně upraven zejména obsah rámcových plánů. Podrobné plánování je považováno především za záležitost vlastníků lesa, takže zpravidla není obecnou povinností podrobné plány zpracovávat a podle nich hospodařit.⁷⁰

6.2. Povinnosti vlastníka při těžbě dřeva a při lesní dopravě

6.2.1. Těžba dřeva

Těžba dřeva a jeho následné zpracování představuje jednu ze základních součástí hospodaření v lese a také je při této činnosti dokončována hlavní produkční funkce lesa, tedy tvorba dřevní hmoty. V případě vlastníků se jedná také o jejich ekonomické zájmy a zhodnocení výsledků jejich snažení. Právě kvůli možnosti neuváženého a ryze výdělečného uvažování vlastníků stanovuje lesní zákon povinnosti a podmínky pro těžbu dřeva, aby byla prováděna odborně a tím nepoškozovala podstatu lesa, ale naopak zkvalitňovala a zlepšovala jeho obnovu.

Těžba dřeva dosáhla v roce 2007 nejvyšší hodnoty od vzniku samostatné ČSR, tedy od roku 1918. Celkem bylo vytěženo 18 508 tis. m³ surového dříví, z toho 93,4 % jehličnatého dříví. Důvodem této rekordní výše těžby dřeva byla především likvidace následků větrného orkánu Kyril z ledna 2007.⁷¹

Ustanovení § 2 dělí těžbu lesních porostů na následující:

- a) těžbu předemýnní úmyslnou, tj. těžba prováděná za účelem výchovy, zvýšení stability, kvality a druhové pestrosti lesních porostů

⁶⁹ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 313

⁷⁰ Flora, M. Základní principy lesního práva v sousedních zemích - X. Lesnická práce [online]. 1999, č. 3. [cit. 2009-04-03] Dostupná na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/blogcategory/108/161/>

⁷¹ Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2007. [online] Dostupný na: <http://www.uhul.cz/zelenazprava/2007/zz2007.pdf>

- b) těžbu mýtní úmyslnou, prováděnou za účelem obnovy porostu nebo výběr jednotlivých stromů v porostu určeném k obnově
- c) těžbu nahodilou, vznikající v důsledku působení škodlivých činitelů a prováděná právě za účelem zpracování stromů suchých, vyvrácených, nemocných nebo poškozených
- d) těžbu mimořádnou, která je podmíněná povolením nebo rozhodnutím orgánu státní správy lesů.

Lesní zákon zakazuje v § 33 odst. 4 provádět úmyslnou mýtní těžbu v lesních porostech mladších než 80 let. Mýtní těžbou lesní zákon rozumí těžbu prováděnou za účelem obnovy porostu nebo výběr jednotlivých stromů v porostu určeném k obnově. Zákon zde v podstatě stanoví minimální dobu obmýtí, tzn. minimální produkční dobu lesa.⁷² V odůvodněných případech může orgán státní správy lesů povolit výjimku z tohoto zákazu.

V ostatních případech těžby v lese postupuje vlastník v souladu se závaznými údaji lesního hospodářského plánu nebo převzaté osnovy. V případech, kdy vlastník lesa hospodáří bez schváleného plánu nebo bez protokolem o převzetí převzaté osnovy, lze těžbu provést jen se souhlasem odborného lesního hospodáře. Jde-li o „větší těžbu“ tj. těžbu překračující 3 m³ na 1 ha lesa za kalendářní rok, musí vlastník lesa, jakož i ten, kdo koupil stojící lesní porost i ten, kdo provádí těžbu, předem písemně vyrozumět orgán státní správy lesů a přiložit vyjádření příslušného odborného lesního hospodáře. Pokud orgán lesní správy zjistí, že jde o těžbu v souladu s lesním zákonem, sdělí vlastníkovu souhlasné vyjádření k provedení těžby. Zjistí-li však orgán státní správy lesů, že jde o těžbu, která svým rozsahem, umístěním nebo z jiného důvodu odporuje lesnímu zákonu, musí do 30 dnů od doručení vyrozumění o záměru provést těžbu doručit vlastníkovu nesouhlasné stanovisko. Pokud do uplynutí této lhůty své stanovisko nevyjádří vzniká vlastníkovu oprávnění těžbu provést. Na vydání tohoto stanoviska orgánu státní správy lesů se nevztahují obecné předpisy o správním řízení.

Zákonem č. 67/2000 Sb., kterým byl novelizován lesní zákon, byl rozšířen okruh, na něž se vztahuje výše uvedená oznamovací povinnost. Tím byla dána možnost

⁷² Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 112

postihnout i další osoby, kromě vlastníka za nepovolenou těžbu. Šlo o reakci především na těžařské společnosti kupující od vlastníků stojící lesní porost s úmyslem ho vytěžit.⁷³

Mezi neoprávněné těžby nepatří jen těžby nepovolené, ale i překročení velikosti holé seče při úmyslné mýtní těžbě a nedovolené snížení zakmenění. Ustanovení § 31 ukládá vlastníkovu lesa povinnost při úmyslné mýtní těžbě nepřekročit velikost holé seče. Limit je stanoven na 1 ha a šíře holé seče nesmí překročit na exponovaných hospodářských souborech jednonásobek a na ostatních stanovištích dvojnásobek průměrné výšky těžného porostu. Holá seč je druh obnovní seče, při které se v obnovovaném porostu nebo v jeho části jednorázově vytěží všechny stromy. Důvodem tohoto opatření je zamezení vzniku rozsáhlých, následně těžko zalesnitelných holin. Ze zákonem stanovené velikosti holé seče a její šířky může v odůvodněných případech orgán státní správy lesů povolit výjimku a to až do velikosti 2 ha :

- a) bez omezení šíře seče na hospodářském souboru přirozených borových stanovišť na písčitých půdách a na hospodářském souboru přirozených lužních stanovišť
- b) se stanovením limitů šíře seče na dopravně nepřístupných horských svazích delších než 250 m, nejedná-li se o exponované hospodářské soubory.

K udělení výjimky dochází nejčastěji při schvalování lesních hospodářských plánů nebo osnov, nebo tak může pro konkrétní případ učinit orgán státní správy lesů na žádost vlastníka lesa.

Dalším omezením pro vlastníka při těžbě je stanovení zákazu snižovat úmyslnou těžbou zakmenění porostu pod sedm desetin plného zakmenění, přičemž se tento zákaz nevztahuje na prosvětlení prováděné ve prospěch následného porostu nebo za účelem zpevnění porostu. Zakmenění lesního porostu je stupeň obsazení plochy porostu stromy. Vyjadřuje se desetinnými čísly od 0,1 do 1,0 a vypočítává se jako poměr skutečné výčetní základny a výčetní základny tabulkové.⁷⁴

⁷³ Blíže k důvodům novely důvodová zpráva k zákonu č. 67/2000 Sb.

⁷⁴ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matices lesnická, 1996, s. 101

Z důvodů ochrany lesů před škůdci je vlastník povinen přednostně provádět těžbu nahodilou (tj. těžba prováděná za účelem zpracování stromů suchých, vyvrácených, nemocných nebo poškozených a odstraňování lesních kalamit) proto, aby nedocházelo k vývinu, šíření a přemnožení škodlivých organismů. Provádění nahodilé těžby není zcela neomezeno, proto v případě potenciálního vzniku souvislé holiny o výměře větší než 0,2 ha, je vlastník lesa povinen oznámit provádění takové těžby nahodilé alespoň 14 dnů předem orgánu státní správy lesů. Povinnost předem oznámit provádění větší nahodilé těžby orgánu státní správy lesů se nevztahuje na nahodilou těžbu prováděnou přednostně při ochraně lesa před škodlivými činiteli (viz § 32 odst. 1 písm. a) a odst. 2 lesního zákona). Každá nahodilá těžba se také započítává do celkové výše těžeb stanovených závaznými údaji lesních hospodářských plánů a osnov. Pokud by zpracováním těžby nahodilé byla překročena celková stanovená výše těžeb, musí vlastník lesa požádat orgán státní správy lesů o změnu plánu nebo osnovy provedenou v souladu s ustanovením § 27 odst. 4 lesního zákona..

6.2.2. Lesní doprava

Pro ochranu lesních pozemků i lesních porostů před různými formami mechanizace používané při těžbě dřeva a jeho následné dopravě stanovil lesní zákon obecně preventivní opatření pro zpracování dřeva i konkrétní oprávnění a povinnosti pro jeho dopravu. Ustanovení o takzvané dopravě lesních plodin nebo o právu lesní dopravy jsou tradiční a nezbytnou součástí zákonů o lesích a o hospodaření v lesích.⁷⁵ V obecně preventivně formulovaných ustanoveních § 33 odst. 5 a § 34 odst. 1 LesZ se stanovuje povinnost pro právnické a fyzické osoby zajišťující těžební práce provádět je takovým způsobem, který minimalizuje negativní dopady na lesní ekosystém v daném prostředí a přibližovat, uskladňovat a odvázet dříví tak, aby nedocházelo k nepřiměřenému poškozování lesa a ostatních pozemků.

Následující odstavce § 34 LesZ jsou ustanoveními o právu lesní dopravy, tedy právem zajišťujícím vlastníkovi v případech nemožnosti nebo velmi složité obtížnosti

⁷⁵ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matices lesnická, 1996, s. 113

dopravy dřeva z lesa oprávnění použít za splnění podmínek k lesní dopravě cizí pozemky. Těmito podmínkami jsou:

- skutečnost, že nelze účelu lesní dopravy dosáhnout jinak
- použití cizích pozemků jen na nezbytnou dobu, v nezbytném rozsahu, ve vhodné době a za náhradu.

Pod pojmem „lesní doprava“ je v těchto případech třeba rozumět nejen přibližování, uskladnění a odvoz dříví, ale i dovoz nebo odvoz sazenic lesních dřevin, jiného materiálu nebo i zaměstnanců, pokud je to nutné k zajištění hospodaření v lesích.⁷⁶ Lesní zákon vychází z předpokladu, že příslušnou dobu, rozsah a trvání užívání cizích pozemků k lesní dopravě si vlastník lesa nebo osoba provádějící činnost v zájmu vlastníka lesa předem dohodne s vlastníkem, popřípadě nájemcem dotčených pozemků. Odmítne-li vlastník dotčeného pozemku uzavřít dohodu, má vlastník lesa možnost obrátit se na státní orgán lesní správy, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností. Ten ve správním řízení rozhodne o podmínkách lesní dopravy po cizích pozemcích a o výši a formě náhrady.

Použití cizího pozemku k lesní dopravě je nepochybně omezením výkonu vlastnického práva vlastníka dotčeného pozemku, proto byla současným lesním zákonem zavedena náhrada za užití dotčených pozemků. Výše ani formu náhrady lesní zákon ani žádný prováděcí předpis nestanovil. Závisí pouze na dohodě vlastníka lesa s vlastníkem dotčeného pozemku s možností úplného vyloučení poskytnutí náhrady. Rozhoduje-li o podmínkách lesní dopravy po cizích pozemcích orgán státní správy lesů, je součástí tohoto rozhodnutí i stanovení výše náhrady. Jinak se k této otázce staví lesní právo v Rakousku, kde se doprava přes cizí pozemek provádí za úplatu pouze tehdy, bylo-li při tom použito i cizí cesty nebo skladu dříví.⁷⁷

⁷⁶ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 113

⁷⁷ Flora, M. Základní principy lesního práva v sousedních zemích - VII. Lesnická práce [online]. 1999, č. 3. [cit. 2009-04-03]. Dostupná na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/blogcategory/105/158/> text upraven

6.3. Povinnosti vlastníka lesa při melioraci a hrazení bystřin

Mezi další povinnosti vlastníka hospodařícího v lese patří meliorace a hrazení bystřin. Meliorací jsou obecně všechna biologická, technická, vodohospodářská opatření zaměřená na ochranu půdy a péči o vodohospodářské poměry uplatňovaná s cílem zlepšit půdní a vodní poměry, zabránit erozi a zamokřování.

S melioracemi bezprostředně souvisí hrazení bystřin, kterým se rozumí komplex biologických a technických opatření v korytech bystřin a hospodářských zásahů v jejich povodí, jejichž cílem je bezpečné a neškodné odvedení přívalových vod, ochrana zastavěných území a omezení nebo zastavení odplavování nebo ukládání splavin. V praxi jde pak zejména o zakládání a obhospodařování břehových porostů, zpevňování břehů a strží a úpravu vodního režimu.⁷⁸

Základní opatření meliorací a hrazení bystřin je povinen podle § 35 odst.1 LesZ provádět vlastník lesa. Této povinnosti může být vlastník zbaven pouze rozhodnutím orgánu státní správy lesů, popřípadě rozhodnutím vodoprávního úřadu o tom, že jde o opatření ve veřejném zájmu. Náklady spojené s prováděnými opatřeními pak v takovém případě hradí stát a vlastník lesa je povinen jejich provedení strpět.

Uvedením vodoprávního úřadu v tomto odstavci nebylo zamýšleno rozšíření jeho působnosti, nýbrž pouze připomenutí jeho působnosti ve věcech úzce souvisejících s meliorací a hrazením bystřin dané podle zákona č. 254/2001 Sb., (vodní zákon). Orgán státní správy lesů bude rozhodovat podle § 35 odst. 1 pouze o těch opatřeních, o kterých mu přísluší rozhodovat podle lesního zákona, a vodoprávní úřad bude rozhodovat o věcech, o kterých mu přísluší rozhodovat podle vodního zákona, jako o povinnostech správců vodních toků.

Samostatnou zůstává otázka veřejného zájmu, jehož definice není součástí žádného závazného právního předpisu. Proto je nutno posuzovat samostatně každý konkrétní případ a je na příslušných orgánech státní moci, aby posoudil a zdůvodnil, zda jde o opatření veřejného zájmu či nikoli.

⁷⁸ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 117

Pokud vlastník lesa porušuje své povinnosti vyplývající z odstavce 1 § 35 LesZ, může orgán státní správy lesů uložit vlastníkovvi provedení potřebných opatření. Je-li vlastník i nadále nečinný, může orgán státní správy lesů nechat provést příslušná opatření, která byla uložena v důsledku nečinnosti vlastníka lesa, na jeho náklad.

Na základě odst. 4 § 35 LesZ má vlastník nebo nájemce jakéhokoli pozemku povinnost strpět užití tohoto pozemku v nezbytné míře k přípravě, budování a údržbě zařízení meliorací a hrazení bystřin v lesích a podílet se na realizaci nebo úhradě prací podle míry prospěchu, který má z jejich provedení. Zákon přiznává vlastníkovvi nebo nájemci náhradu majetkové újmy vzniklé v důsledku omezeného výnosu nebo jiného užitku z dotčeného pozemku.

6.4. Povinnosti při obnově a výchově lesních porostů

Obnovou a výchovou lesa je soubor opatření vedoucích ke vzniku, růstu, vývoji lesa, zajištění jeho dobrého zdravotního stavu, odolnosti a kvality lesních porostů.

Výchovou se rozumí soubor pěstebních opatření, kterými se ovlivňuje růst, vývoj a zdravotní stav lesních porostů od stádia mlazin až do mýtního věku. Lesní porost je vlastník povinen vychovávat včas a soustavně tak, aby se zlepšoval stav porostu, zvyšovala se jeho odolnost a zlepšovalo se plnění funkcí lesa. Výchovná opatření ovlivňují růst porostu a jeho kvalitu, mají tedy přímý vliv na hodnotu dříví z porostu později těžného.⁷⁹

Ohledně obnovy lze rozlišovat obnovu přirozenou a umělou. Přirozená obnova se uskutečňuje za přímé účasti mateřského porostu. Jde buď o semennou obnovu vznikající opadáváním semen na lesní půdu, nebo o obnovu vegetativní, uskutečňovanou působením kořenové nebo pařezové výmladnosti. Umělá obnova je vytvářena výsadbou semen a sazenic na obnovované ploše.

Obecnou povinnost vlastníka lesa obnovovat lesní porosty stanovištně vhodnými dřevinami a vychovávat je včas a soustavně tak, aby se zlepšoval jejich stav, zvyšovala

⁷⁹ Vejlupek, M. Rádce vlastníka lesa do výměry 50 ha – I. [online]. 1. vyd. Brandýs nad Labem : Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2005. [cit. 2009–03–22] Dostupný na: <http://www.uhul.cz/poradenstvi/publikace.php>, s.8

jejich odolnost a zlepšovalo plnění funkcí lesa stanoví § 31 odst. 1 LesZ. Je-li to možné a vhodné, je žádoucí využívat přirozené obnovy (tzn. vytváření nového porostu za přímé účasti mateřského porostu např. semennou obnovou). Přirozené obnovy nelze použít v porostech geneticky nevhodných.

Jako doporučení pro vlastníky lesů při jejich obnově je formulováno ustanovení § 31 odst. 3 LesZ, kdy se doporučuje v hospodářských souborech na mimořádně nepříznivých stanovištích v lesích ochranných přednostní použití clonných sečí a výběrů. Rozhodnutí o použití tohoto způsobu obnovy záleží pouze na vlastníkovi lesa.

V souvislosti s obnovou lesních porostů dochází většinou k obnovním těžbám. Pro jejich provedení jsou lesním zákonem stanoveny určité podmínky a limity, které musí být dodrženy.⁸⁰ Za účelem ochrany lesních porostů je zakázáno při obnově lesa bez ohledu na vlastnickou hranici přiřazovat další holou seč k mladým nezajištěným porostům, pokud by celková výměra nezajištěných porostů překročila velikost 1 ha a její šíře na exponovaných hospodářských souborech jednonásobek a na ostatních stanovištích dvojnásobek průměrné výšky těžného porostu.

Pokud dojde na lesním pozemku ke vzniku holiny, a to jak v důsledku těžby nahodilé nebo těžby úmyslné, musí dojít v zákonné lhůtě k jejímu znovuzalesnění. Proto odstavec 6 § 31 LesZ ukládá povinnost holinu zalesnit do dvou let a lesní porosty na ní musí být zajištěny do sedmi let od jejího vzniku. Zajištěním lesního porostu je dosažení takového stavu lesního porostu, který po zalesnění dále nevyžaduje intenzivní ochranu a počet jedinců a jejich rozmístění po zalesněné ploše a druhová skladba lesních dřevin dává předpoklady pro vznik stanovištně vhodného lesního porostu. Dvouletá lhůta je podle zkušeností přiměřená jak z hlediska doby potřebné k provedení přípravy na nové zalesnění, tak i hlediska toho, že nedojde ke ztížení podmínek pro zalesnění.⁸¹ Vlastník lesa může v odůvodněných případech požádat o prodloužení této lhůty. Výjimku povoluje orgán státní správy lesů na základě žádosti, která musí být podána před uplynutím této lhůty. Stejně jako i v jiných případech však lesní zákona ani žádný prováděcí předpis nedefinuje pojem „odůvodněný případ“. Proto bude muset

⁸⁰ Blíže uvedeno v části 6.2.1. Těžba dřeva

⁸¹ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 101

jednotlivě o každém případě rozhodnout orgán státní správy lesů na základě svého uvážení. Obecná základní povinnost les obnovovat do určité doby po vzniku holiny a zachovávat stabilitu a trvalost lesa jsou stanoveny ve všech okolních státech, kdy nejméně regulovaná je zřejmě v Německu.

S obnovou lesních porostů souvisí získávání a používání kvalitních semen a sazenic lesních dřevin, které jsou předpokladem pro žádoucí a úspěšnou obnovu lesních porostů.⁸²

V souvislosti s nutností přizpůsobit platnou právní úpravu požadavkům vyplývajícím ze Směrnice Rady č. 99/105/ES ze dne 22. prosince 1999 o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin byl přijat zákon č. 149/2003 Sb., o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů a k jeho provedení později vyhláška č. 29/2004 Sb.

Zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin stanovuje podmínky, za kterých je možné uvádět do běhu reprodukční materiál určený k obnově lesa a k zalesňování a pro udržování a zvyšování biologické různorodosti lesa včetně genetické různorodosti stromů a pro trvale udržitelné hospodaření v lesích.

Zákon se však již nevěnuje úpravě pravidel pro použití reprodukčního materiálu na konkrétní lokalitě (zejména tzv. pravidlům pro přenos reprodukčního materiálu), která jsou nedílnou součástí platné právní úpravy nakládání s reprodukčním materiálem lesních dřevin. V návaznosti na to byla přijata vyhláška Ministerstva zemědělství č.139/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o přenosu semen a sazenic lesních dřevin, o evidenci o původu reprodukčního materiálu a podrobnosti o obnově lesních porostů a o zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa.

Lesní zákon se pak problematikou reprodukčních materiálů lesních dřevin zabývá v § 29. Ten ve svém prvním odstavci vymezuje, jaké dřeviny se použijí k umělé obnově lesa a k zalesnění pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa. Jde o semena nebo sazenice lesních dřevin ze stejné nebo odpovídající přírodní lesní oblasti a z odpovídající nadmořské výšky. Dále zavádí termín „vybrané lesní

⁸² Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 314

dřeviny“, kterými jsou smrk ztepilý, borovice lesní a modřín opadavý jako hospodářsky nejdůležitější dřeviny. Právě v případě vybraných lesních dřevin lze k umělé obnově lesa a zalesňování použít pouze reprodukční materiál pocházející ze zdrojů selektovaného, kvalifikovaného nebo testovaného reprodukčního materiálu uznaných podle zákona č. 149/2003 Sb. Zařazení dalších lesních dřevin mezi vybrané lesní dřeviny stanoví ministerstvo právním předpisem. Vlastník lesa je také povinen vést evidenci o původu selektovaného, kvalifikovaného a testovaného reprodukčního materiálu použitého při obnově lesa a zalesňování a uchovávat ji po dobu 20 let od obnovy lesa nebo zalesnění.

6.5. Odborný lesní hospodář

Většina povinností spojených s hospodařením v lese směřuje k vlastníkovi lesa, který má tak hlavní díl odpovědnosti i za ochranu lesa při této činnosti.⁸³ V zájmu zachování potřebné úrovně v lesích je vlastník lesa povinen zajišťovat hospodaření v lese v součinnosti s odborným lesním hospodářem, který zabezpečuje vlastníku lesa odbornou úroveň hospodaření v lese podle příslušných právních předpisů tak, aby byl chráněn veřejný zájem na zachování lesa.

Tuto funkci vykonává fyzická nebo právnická osoba, která má k této činnosti licenci udělenou orgánem státní správy lesů. Odborným lesním hospodářem nemůže být také zaměstnanec orgánu státní správy lesů v lesích v obvodu působnosti tohoto orgánu. Jde o logické omezení, protože činnost odborného lesního hospodáře je dozorována právě orgánem státní správy lesů. Tato podmínka neplatí, jestliže zaměstnanec obhospodařuje vlastní majetek.

Vlastník lesa má právo si odborného lesního hospodáře vybrat sám a poté oznámit jeho jméno a jakékoli případné změny v osobě odborného lesního hospodáře orgánu státní správy lesů. Za předpokladu, že má vlastník odborné vzdělání a potřebnou praxi, může v lesích ve svém vlastnictví vykonávat činnost odborného lesního hospodáře sám i bez udělení licence.

⁸³ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 315

Vlastník lesa, který hospodaří podle lesního hospodářského plánu, má povinnost vybrat si odborného lesního hospodáře a uzavřít s ním smlouvu o výkonu činnosti

Další možnost zajištění výkonu odborného hospodaření v lese je dána § 37 odst. 6 LesZ vlastníkům lesa o výměře menší než 50 hektarů. Vlastník si buď může sám vybrat odborného lesního hospodáře. Pokud tak neučiní, vykonává v jeho lesích funkci odborného lesního hospodáře právnická osoba, která v určeném území vykonává právo hospodaření ve státních lesích, pokud orgán státní správy lesů nerozhodne o pověření jiné právnické nebo fyzické osoby. Touto právnickou osobou je nejčastěji státní podnik Lesy ČR, s.p., který celkově (včetně činnosti odborného lesního hospodáře vykonávané na základě smlouvy o výkonu činnosti) vykonává funkci odborného lesního hospodáře na necelých 300 tis. ha lesů.

Náklady na činnost odborného lesního hospodáře v lesích nad 50 ha a v případech, kdy si vlastník odborného lesního hospodáře zvolí sám, hradí svému hospodáři vždy tento vlastník. V lesích, kde je činnost odborného lesního hospodáře vykonávána ze zákona právnickou osobou nebo pověřeným subjektem dle odst. 6 § 37 LesZ, hradí náklady na tuto činnost stát. Podrobnosti o způsobu výpočtu nákladů na činnost odborného lesního hospodáře v případech, kdy jeho činnost hradí stát, stanoví vyhláška Ministerstva zemědělství č. 219/1998 Sb.

Jako problém úpravy činnosti odborného lesního hospodáře se může jevit neexistence úpravy konkrétní náplně jeho práce a stanovení jeho práv a povinností včetně odpovědnosti za nesplnění jeho povinností. Jednou z možností postihu je odebrání licence k výkonu funkce odborného lesního hospodáře na základě § 45 odst.1 písm. d) LesZ, jestliže závažným způsobem poruší podmínky stanovené rozhodnutím o udělení licence nebo lesním zákonem.

Další možností postihu odborného lesního hospodáře je uložení pokuty podle § 55 odst.1 písm. a) LesZ. Na jeho základě uloží orgán státní správy pokutu až do výše 1 000 000 Kč vlastníku lesa nebo jiné osobě, kteří úmyslnou činností způsobí značné škody na lese a ohrozí tím plnění jeho funkcí. „Jinou osobou“ ve smyslu uvedeného ustanovení může být právě odborný lesní hospodář. Problémem zůstává, že ho takto nelze postihnout za nečinnost, která bývá v praxi mnohem častější.

V neposlední řadě se naskýtá postih na základě § 4 písm. a) zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa za zaviněné vytvoření podmínek pro působení škodlivých biotických a abiotických činitelů.

6.6. Hospodaření v lesích ochranných a lesích zvláštního určení

O důvodech a způsobu zařazení lesů do jednotlivých kategorií je pojednáno výše v kapitole 2.4. Kategorizace lesů. Zde se chci stručně zmínit o některých odchýlných opatřeních stanovených pro hospodaření v ochranných lesích a lesích zvláštního určení.

Ustanovení § 36 lesního zákona obecně ukládá vlastníkům ochranných lesů nebo lesů zvláštního určení povinnost hospodařit v nich tak, aby byly zajištěny především jejich ochranné funkce a bylo dosaženo účelu, pro který byly lesy do příslušné kategorie zařazeny. Pro naplnění těchto účelů lze přijmout opatření odchýlná od některých ustanovení tohoto zákona, zejména pokud jde o velikost nebo přiřazování holých sečí. Tyto odchylky se zpravidla řeší již při zpracování a schvalování lesních hospodářských plánů a osnov. Je však možné, aby o uložení odchýlných opatření od ustanovení lesního zákona v zájmu účelového hospodaření v lesích ochranných nebo v lesích zvláštního určení rozhodl v případě potřeby také „ad hoc“ orgán státní správy lesů.⁸⁴

Hospodaření v lesích zvláštního určení s sebou přináší téměř ve všech případech mimo jiné také zvýšené náklady a současně dochází k omezení vlastnického práva. Proto bylo § 36 současného lesního zákona nově zakotveno právo vlastníka lesa zvláštního určení (s výjimkou lesů v uznaných oborách a v samostatných bažantnicích) a lesů ochranných na náhradu zvýšených nákladů při hospodaření v těchto lesích. Zvýšené náklady jsou rozdíl mezi hospodárně vynaloženými náklady při omezeném způsobu hospodaření a náklady, které by byly vynaloženy při obvyklém hospodaření v lesích hospodářských. O výši případné náhrady zvýšených nákladů a o tom, kdo a v jaké výši ji uhradí vlastníku lesa, rozhodne orgán státní správy lesů na návrh vlastníka. Podrobnosti pak stanoví vyhláška ministerstva zemědělství č. 80/1996 Sb.

⁸⁴ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 122

Jako kompenzaci za omezení práv vlastníků z důvodu hospodaření v lesích ochranných a zvláštního určení lze považovat daňové úlevy na dani z nemovitosti. Podle ustanovení § 2 odst. 2, písm. b) č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitosti nejsou předmětem daně lesní pozemky, na nichž se nacházejí lesy ochranné a lesy zvláštního určení. Samotný lesní zákon v § 10 odst. 2 tyto lesy od daně osvobozuje, čímž vzniká rozpor, který je nutno řešit ve prospěch zákona o dani z nemovitosti jako zákona speciálního vůči lesnímu zákonu. Proto budou dané lesní pozemky vyňaty z předmětu daně. Zároveň však tentýž odstavec osvobozuje od daně z nemovitosti také hospodářské lesy pod vlivem imisí, zařazené do dvou nejvyšších pásem ohrožení.

6.7. Exkurs k hospodaření v lesích ve zvláště chráněných území

Nemalá část lesů na území České republiky se nachází ve zvláště chráněných územích, vymezených v souladu s ustanoveními zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (ZOPK). Celková výměra lesů v existujících zvláště chráněných územích s různým stupněm ochrany je přibližně 750 tis. ha. To představuje cca 28,4 % z celkové výměry lesů v ČR, což mírně převyšuje celoevropský průměr. Za zvláště chráněné území lze na základě ustanovení § 14 ZOPK vyhlásit území přírodovědecky či esteticky velmi významné nebo jedinečné, a to v některé ze šesti uvedených kategoriích. Území můžeme v zásadě dělit na 1. *velkoplošná* - národní parky (v současné době má česká republika čtyři národní parky, jsou jimi Krkonošský národní park, Národní park Šumava, Národní park Podyjí a Národní park České Švýcarsko) a chráněné krajinné oblasti a 2. *maloplošná* - národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace a přírodní památky. Jednotlivé kategorie se mezi sebou liší úrovní chráněných hodnot i průměrnou výměrou, čemuž odpovídá přísnost režimu ochrany i forma vyhlášení.⁸⁵ Všechna zvláště chráněná území jsou evidována v Ústředním seznamu ochrany přírody, jehož vedením je pověřena Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. Posláním zvláště chráněných území je uchování přírodních hodnot, a to v případě lesa znamená jejich uchování v přírodě blízkém stavu, postupné vyloučení intenzivních způsobů hospodaření a nahrazení porostů silně hospodářsky ovlivněných

⁸⁵ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s.354

porosty přírodě blízkými. ZOPK využívá celou řadu administrativních a koncepčních nástrojů, jako jsou zejména povolení, souhlasy, stanoviska, omezení či zákazy činnosti, dobrovolné dohody s vlastníky, plány péče, omezení převodů lesních pozemků ve vybraných zvláště chráněných územích atp.⁸⁶ Pro každou kategorii zvláště chráněného území jsou zákonem stanoveny základní ochranné podmínky společné pro všechny kategorie i podmínky bližší, vztahující se na činnosti a zásahy, které mohou být provedeny pouze na základě souhlasu orgánu ochrany přírody. Pro národní parky mohou být oboje podmínky ještě rozšířeny o návštěvní řády národních parků, vydávané obecně závaznou vyhláškou příslušným správcem národního parku.

Právě lesy nacházející se v těchto územích jsou nejčastěji zařazovány do kategorie lesů ochranných a hlavně lesů zvláštního určení. Jak bylo uvedeno v kapitole 2.4. této práce, ze zákona jsou lesy zvláštního určení lesy na území národních parků a národních přírodních rezervací. Lesy nacházející se v ostatních zvláště chráněných územích jsou zařazovány do kategorie lesů zvláštního určení na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů. V takto zařazených lesích je nutno hospodařit odlišným způsobem ve prospěch jejich účelového zařazení a to jak podle lesního zákona (§ 36) tak i podmínek ZOPK.

Je-li třeba zabezpečit zvláště chráněná území před rušivými vlivy z okolí, může být pro ně na základě ustanovení § 37 ZOPK vyhlášeno *ochranné pásmo*. V tomto pásmu lze vymezit činnosti a zásahy, které jsou vázány na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody. Ochranné pásmo vyhláší orgán, který zvláště chráněné území vyhlásil. Pokud se ochranné pásmo národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace nebo přírodní památky nevyhlásí, je jím území do vzdálenosti 50 m od hranic zvláště chráněného území. Smyslem této plošné ochrany je vytvoření jakési přechodové zóny vně zvláště chráněného území, a tak omezit či zmírnit tak dopady na samotné zvláště chráněné území. Vyhlášení ochranného pásma dopadá i na vlastníky lesů, kteří ke stanovení způsobu hospodaření v lesích v ochranném pásmu potřebují souhlas orgánu ochrany přírody.

⁸⁶ Stejskal, V. Omezení lesního hospodaření z důvodu ochrany přírody. In Damohorský, M. Pocta Doc. JUDr. Jaroslavovi Drobníkovi, Csc. k jeho 70. narozeninám. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 198 text upraven

Důležitou roli při péči o lesní ekosystémy ve zvláště chráněných územích hrají *plány péče*. Ty byly zákonem zavedeny pro zachování a zlepšení předmětu ochrany ve zvláště chráněném území a zabezpečení zvláště chráněného území před nepříznivými vlivy okolí v jeho ochranném pásmu. Jde o odborný koncepční dokument ochrany přírody, který slouží jako podklad pro jiné plánovací dokumenty (např. pro obnovu lesních hospodářských plánů) a pro rozhodování orgánů ochrany přírody. Zpracování plánu péče pro národní parky zajišťuje Ministerstvo životního prostředí, pro ostatní zvláště chráněná území pak orgán ochrany přírody příslušný k jeho vyhlášení. Pro fyzické ani právnické osoby samotný plán péče není závazný, tedy ani pro vlastníky lesů ve zvláště chráněném území. S ohledem na vysoký plošný podíl lesů je v plánech péče požadavkům na lesní hospodaření věnována značná pozornost. Cíle ochrany přírody jsou formulovány v časových horizontech jako dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé. V rámci těchto cílů by měly být stanoveny priority úpravy druhové skladby, omezení výskytu nepůvodních dřevin, opatření pro záchranu genofondu místních populací dřevin, úpravy početních stavů zvěře apod.⁸⁷

6.7.1 Národní parky

Za národní parky lze podle zákona č. 114/1992 Sb. vyhlásit rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam. Jedním z hlavních cílů péče o lesní ekosystémy v národních parcích je zachovat přírodní a přírodě blízké ekosystémy a ostatní lesní porosty přiblížit stavu přirozenému. Takové ekosystémy budou schopny autoregulace a nebudou ke své existenci potřebovat vnější impulsy. Všude, kde je to možné a účelné, jsou dnes v maximální míře využívány přírodě blízké způsoby hospodaření využívající přirozeného zmlazení a dalších přírodních procesů, kdy hlavním cílem není ekonomický efekt. Pro naplnění těchto cílů je zákonem o ochraně přírody a krajiny v národních parcích zakázáno hospodařit

⁸⁷ Moucha, P.; Pelc, F. Současné lesnictví a ochrana přírody. *Ochran přírody*. [online]. 2008, č.1 [cit. 2009-03-12] Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pece-o-prirodu-a-krajinu/soucasne-lesnictvi-a-ochrana-prirody.html>

způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů nebo nevratně poškozovat půdní povrch, používat biocidy, měnit vodní režim nebo provádět terénní úpravy značného rozsahu. Tento zákaz platí i pro I. a II. zónu chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací a přírodní rezervace.⁸⁸ V souladu se ZOPK je v národních parcích také vyloučeno hospodářské využívání lesů a zásahy proti škůdcům a opatření při mimořádných okolnostech a nepředvídaných škodách lze použít jen se souhlasem a v rozsahu stanoveném orgánem ochrany přírody.

Jak již bylo výše zmíněno, zákon č. 114/1992 Sb. přinesl změnu ve výkonu vlastnického práva a práva hospodařit ve státních lesích na území národních parků. Toto oprávnění přešlo ze státního podniku Lesy ČR, s.p. na příslušné správy národních parků, čímž došlo k odstranění duality státní správy. Toto řešení lze považovat, např. oproti stavu ve slovenských národních parcích v nichž stále hospodaří na majetku státních lesů subjekty odlišné od správ národních parků, za jistou výhodu přispívající ke sjednocení jak při hospodaření v těchto lesích tak při jejich ochraně. Specifickým majetkoprávním problémem byly restituce lesního majetku na území národních parků. Obcím bylo umožněno na základě novel ZOPK a restitučních předpisů navrácení obecních lesů i na území národních parků. Tím se zájmy některých obcí dostaly do potenciálního konfliktu mezi zájmy na zachování a zlepšení přírodních poměrů v národním parku, tedy zájmy hlavně na mimoprodukčních funkcích lesa, s očekávanými hospodářskými efekty. Příkladem může být město Kašperské Hory, které vlastní v Národním parku Šumava několik tisíc hektarů lesa.⁸⁹

6.7.2. Ostatní ZCHÚ

Hospodářské využívání ostatních zvláště chráněných území se provádí podle kategorií zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území.

⁸⁸ Podrobnosti a příklady Metodický list. Ochrana přírody, 2007, ročník 62, číslo 1, příloha 1/2007

⁸⁹ Mlčoch, S. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu. Ochrana přírody. [online]. 2008, č.1 [cit. 2009-03-12] Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/vztah-prava-ochrany-prirody-k-lesnimu-pravu.html>, text upraven

Zařazení lesů do chráněných území, zejména maloplošných, může vyvolávat některá omezení práv vlastníků a uživatelů těchto lesů. Zákon o ochraně přírody a krajiny a prováděcí předpisy sice umožňují uhradit vlastníkům lesů prokázanou újmu vyvolanou požadavky ochrany přírody, ale její uplatnění s sebou nese nemalé potíže a to i po stránce aplikace práva.⁹⁰ Největším vlastníkem resp. správcem lesů ve zvláště chráněných území a nejdůležitějším partnerem orgánů ochrany přírody v České republice zůstává i po změně ve výkonu správy lesů na území národních parků státní podnik Lesy ČR, s.p. Více než 26 % výměry pozemků, k nimž má podnik právo hospodařit, je součástí chráněných krajinných oblastí (CHKO). Další bezmála 3 % výměry se nacházejí v maloplošných zvláště chráněných územích.

6.7.3. NATURA 2000

V neposlední řadě, kdy lesy podléhají zvláštní ochraně mimo zákona o lesích, jsou lesy nacházející se v soustavě evropsky významných území tzv. NATURA 2000. Požadavek jejího vzniku a režim její existence vyplývá ze dvou směrnic Evropské unie – směrnice 79/409/EHS O ochraně volně žijících ptáků („směrnice o ptácích“) a směrnice 92/43/EHS O ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („směrnice o stanovištích“). Obě směrnice byly v naší legislativě implementovány do zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve znění zákona č. 218/2004 Sb. Cílem obou směrnic má být zajistit v zemích EU zachování a ochranu vybraných ohrožených druhů rostlin a živočichů a vybraných typů tzv. přírodních stanovišť ve stavu příznivém z hlediska jejich ochrany. Nařízením vlády č. 51/2005 Sb. byl stanoven druh a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti. Celkem bylo vyhlášeno 39 ptačích oblastí na základě odpovídajících nařízení vlády. O způsobu hospodaření v ptačích oblastech je možno s vlastníkem nebo nájemcem pozemku uzavřít smlouvu, pokud vlastník nebo nájemce projeví písemný zájem o uzavření takovéto smlouvy. Pokud tato smlouva obsahuje ustanovení o provádění činností podmíněných souhlasem orgánu ochrany přírody podle § 45e odst. 2 ZOPK, tento

⁹⁰ Moucha, P.; Pelc, F. Současné lesnictví a ochrana přírody. Ochrana přírody. [online]. 2008, č.1 [cit. 2009–03–12] Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pece-o-prirodu-a-krajinu/soucasne-lesnictvi-a-ochrana-prirody.html> (blíže v kapitole. Náhrada újmy za ztížení lesního hospodářství podle ZOPK.)

souhlas se pro danou činnost prováděnou vlastníkem nebo nájemcem pozemku nevyžaduje. Podobně jako u ptačích oblastí nejde ani v případě evropsky významných lokalit o další zvláštní kategorii územní ochrany podle § 14 ZOPK ani však o kategorii obecné ochrany přírody. Evropsky významné lokality se vytvářejí pro ochranu typů evropsky významných přírodních stanovišť či evropsky významných druhů (s výjimkou ptáků).⁹¹ Evropsky významná lokalita je zařazena nařízením vlády ČR č. 132/2005 Sb. do tzv. národního seznamu. Po schválení Evropskou Komisí je zapsána do tzv. evropského seznamu EVL, na jehož základě provedou příslušné orgány ochrany přírody vyhlášení evropsky významné lokality v určité kategorii zvláště chráněného území podle §14 ZOPK. Alternativou je možnost smluvní ochrany na základě dohody s vlastníkem. Předběžné ochraně však podléhají i evropsky významné lokality zařazené do národního seznamu, kdy je zakazováno jejich poškozování. Za to se však nepovažuje řádný výkon hospodaření v lesích podle lesního zákona.

6.8. Náhrada újmy za ztížení lesního hospodaření podle ZOPK

Ustanovení § 58 odst. 1 ZOPK stanoví povinnost každé osoby „při užívání přírody a krajiny strpět omezení vyplývající z tohoto zákona“. Povinnost strpět omezení svých práv vyplývajících z tohoto zákona má obecnější platnost, neboť platí i pro jiné zákony než jenom zákon o ochraně přírody a krajiny, právě např. i pro lesní zákon.⁹² V souvislosti s respektováním tohoto omezení vzniká takto omezeným subjektům nárok na náhradu vzniklé újmy. Otázka náhrad za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření byla upravena novelizací ZOPK, provedenou zákonem č. 218/2004 Sb. a prováděcími vyhláškami č. 432/2005 Sb. (týkající se zemědělského hospodaření) a č. 335/2006 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením lesního hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku.

Nárok na finanční náhradu podle § 58 odst. 2 mají vlastníci a nájemci zemědělské půdy, lesních pozemků a rybníků s chovem ryb nebo vodní drůbeže. Toto ustanovení nijak nevylučuje možnosti jiného vyrovnání mezi státem a vlastníkem, např.

⁹¹ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 361

⁹² Stejskal, V. Omezení lesního hospodaření z důvodu ochrany přírody. In Damohorský, M. Pocta Doc. JUDr. Jaroslavovi Drobníkovi, Csc. k jeho 70. narozeninám. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s.201

formou odkoupení předmětných pozemků, nebo jejich výměnou za pozemky obdobné kvality bez omezení z důvodu ochrany přírody a krajiny.⁹³

Pokud vlastníku lesního pozemku nebo nájemci, který takový pozemky oprávněně užívá, vznikne nebo trvá v důsledku omezení vyplývajícího z části třetí až páté ZOPK (konkrétně částí týkajících se zvláštní územní a druhové ochrany a soustavy NATURA 2000) včetně prováděcích právních předpisů újma, má nárok na její finanční náhradu. Tato práva má i vlastník popř. nájemce, jemuž újma vznikne na základě individuálního správního aktu (tj. v důsledku vyplývajícího z rozhodnutí, závazného stanoviska nebo souhlasu vydaného podle tohoto zákona) vydaného podle kterékoli části zákona. Pro případ, že by o finanční náhradu požádali včas jak vlastník tak oprávněný nájemce, bude náhrada poskytnuta vlastníkovu pozemku a to z důvodu, že zákon logicky zakazuje poskytnout tuto finanční náhradu současně vlastníkovu a nájemci téhož pozemku. Tuto náhradu lze poskytnout pouze na základě písemně uplatněného nároku ve výši, kterou lze prokázat doklady a podklady relevantními pro posouzení nároku. Za včasné uplatněný nárok se považuje takový, který byl uplatněn u příslušného orgánu ochrany přírody do 3 měsíců od skončení kalendářního roku, v němž újma vznikla nebo trvala. Příslušným orgánem ochrany přírody podle odstavce 3 § 58 ZOPK jsou na území národních parků a jejich ochranných pásem správa národních parků, na území chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem správa chráněných krajinných oblastí a na ostatním území Ministerstvo životního prostředí přímo nebo prostřednictvím jím zřízené organizační složky státu. Náhrada újmy podle odstavce 2 se neposkytne za omezení vyplývající z opatření uložených v důsledku nesplnění povinností stanovených tímto zákonem nebo jeho prováděcími předpisy.

Toto ustanovení od samého počátku vyvolává řadu otázek, a to jak koncepčních a filozofických, tak věcných a právních. Nevyřešená zůstává základní otázka ohledně právní povahy nároku, který za splnění podmínek § 58 ZOPK zákona vzniká vlastníkovu popř. nájemcovu lesního pozemku.⁹⁴ V prvních letech bylo toto ustanovení aplikováno orgány ochrany přírody jako nárok veřejnoprávní, a proto bylo rozhodováno o nároku v rámci správního řízení. Vycházelo se přitom z ustanovení § 90 odst. 1 ZOPK, ve

⁹³ Miko, L. - Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny : komentář. 2. vyd. Praha : C. H. BECK, 2005, s. 255

⁹⁴ Havelková, S. Otazníky kolem náhrad za ztížení zemědělského a lesního hospodářství. Ochrana přírody, 2007, ročník 62, číslo 6, s. 15

kterém nebylo toto rozhodování uvedeno jako věc na niž se nepoužijí obecné předpisy o správním řízení. Nutno podotknout, že tato praxe byla již od počátku některými odborníky zpochybnována.⁹⁵ Postupem doby se situace pro některé vlastníky stávala neúnosnou z důvodu neúměrně dlouhých správních řízení nebo nevyhovění jejich žádostem. Proto se začali obracet žalobami na civilní soudy s odůvodněním, že se jedná o nárok soukromoprávní povahy. Jak vyplývá z dále uvedených judikátů, od roku 2006 do současnosti je rozhodovací praxe soudů nestejnorodá, resp. protichůdná. Navíc na ni navázala otázka místní příslušnosti.

Můžeme se podívat na některé judikáty, které již tuto otázku řešili. Na jedné straně je to rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ve věci žaloby Městských lesů Hradec Králové, a.s. proti ČR – Ministerstvu životního prostředí ze dne 7. srpna 2006 sp. zn. 21 Co 382/2006.⁹⁶ Soud dospěl k závěru, *že nárok na náhradu újmy podle § 58 ZOPK je svou povahou soukromoprávního charakteru, neboť vztah mezi žadatelem a státem, za který jedná orgán ochrany přírody (případně jiná organizační složka státu), je vztahem mezi rovnými subjekty, který postrádá znaky veřejnoprávní regulace. Nárok na náhradu újmy vzniká při splnění zákonných předpokladů přímo ze zákona, aniž by k tomu bylo zapotřebí rozhodnutí orgánů státní správy o výši náhrady. Ustanovení § 58 ZOPK ani žádné jiné ustanovení tohoto zákona, zejména pak ustanovení § 75 a násl., upravující působnost orgánů ochrany přírody, nesvěřují výslovné rozhodování o nárocích podle § 58 ZOPK do působnosti správních orgánů. Opak nelze dovést ani z ustanovení § 90 odst. 1 ZOPK, který vylučuje postup podle obecných předpisů o správním řízení.* Dále soud řešil otázku místní příslušnosti soudu, tedy zda je příslušný obecný soud žalovaného, či zda vedle tohoto obecného soudu je také příslušný k řízení ten soud, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu škody. Tato otázka byla Krajským soudem vyřešena pokaždé jinak.

Naproti tomu Okresní soud v Jihlavě (usnesení č.j. 3 C 67/2006 ze dne 15. 8. 2007) řešil stejnou otázku zcela protichůdně. Uplatněný nárok nájemce lesů v přírodní rezervaci je podle soudu nárokem vyplývajícím z normy veřejného práva a k jeho řešení

⁹⁵ Havelková, S. Otazníky kolem náhrad za ztížení zemědělského a lesního hospodářství. Ochrana přírody, 2007, ročník 62, číslo 6, s. 15

⁹⁶ Stejskal, V. Omezení lesního hospodaření z důvodu ochrany přírody. In Damohorský, M. Pocta Doc. JUDr. Jaroslavovi Drobníkovi, Csc. k jeho 70. narozeninám. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 202

není založena pravomoc soudu tak, jak je vymezena v § 7 občanského soudního řádu.⁹⁷ K oběma případům je třeba dodat, že rozhodnutí okresního ani krajského soudu nelze pro výklad této otázky považovat za ustálenou judikaturu soudů.

Je nutno poznamenat, že doposud bylo o uplatněných nárocích rozhodováno ve správním řízení. V neúspěšných případech žadatelů byly uplatněny žaloby proti rozhodnutí správního orgánu u Městského soudu v Praze. Ten dospěl ve svém rozhodnutí k závěru, že uvedené rozhodnutí (tj. rozhodnutí vydané podle správního řádu) je vydáno v souladu se zákonem. Soud nevyslovil nejmenší pochybnost o tom, zda ve věci má rozhodovat správní soud či zda má rozhodovat soud v občanskoprávním řízení. Proti tomuto rozsudku byla podána kasační stížnost, o které bude rozhodovat Nejvyšší správní soud v Brně.⁹⁸

Souhlasím s výkladem znění § 58 ZOPK provedeným Krajským soudem v Hradci Králové v tom, že uvedený nárok vzniká při splnění zákonných podmínek přímo ze zákona a že k jeho vzniku není nezbytné rozhodnutí správního orgánu. Spornou nadále zůstává otázka, zda o nároku má rozhodnout soud nebo orgán státní správy. V tomto případě si budeme muset počkat na vytvoření soudní judikatury nejvyššími soudy.

⁹⁷ Havelková, S. Otazníky kolem náhrad za ztížení zemědělského a lesního hospodářství. *Ochrana přírody*, 2007, ročník 62, číslo 6, s. 15

⁹⁸ Tamtéž

7. OCHRANA PROTI ŠKODLIVÝM ČINITELŮM

V rámci ochrany lesa před škodlivými činiteli je vyvíjena činnost směřující k omezení vlivu škodlivých činitelů, použití ochranných opatření proti škodlivým činitelům a případné zmírňování následků jejich působení. Za škodlivé činitele označuje § 2 písm. f) lesního zákona škodlivé organismy tj. původce chorob lesních porostů a rostlinné nebo živočišné škůdce lesních porostů (tzv. biotičtí činitelé) nepříznivé povětrnostní vlivy, imise a fyzikální nebo chemické faktory, způsobující poškození lesa (tzv. abiotičtí činitelé). Za činitele ohrožujícího stav lesů lze považovat také člověka a jeho aktivity. Spolu s povinnostmi vznikajícími při hospodaření v lese patří ochrana před škodlivými činiteli k základním povinnostem vlastníka lesa. Při ochraně lesa se věnuje pozornost především biotickým činitelům, kdy k nejvýznamnějším škůdcům patří hmyz a nadměrný stav spárkaté zvěře. Je tomu tak proto, že proti abiotickým činitelům, jako je vítr, námraza, sníh a pod., nelze aktivně vystupovat.⁹⁹

Z obecného hlediska byly podmínky ovlivňující zdravotní stav a ochranu lesa v roce 2007 výrazně nepříznivé. V případě abiotických škodlivých vlivů došlo k vysokému objemu polomů (lednové poškození orkámem Kyrill). U biotických škodlivých činitelů sice převládá převážně nízký stav výskytu (hl. u listožravého hmyzu a většiny houbových patogenů), silně se však zhoršila situace u podkorních škůdců na smrku (především lýkožroutů) a přetrvávaly chronické problémy v souvislosti s nadměrnými stavy spárkaté zvěře.

Na zamezování vzniku poškození lesních porostů biotickými škodlivými činiteli se v České republice vynakládají každoročně nemalé prostředky. Soustředí se především do oblasti obrany proti škodám způsobených zvěří, obrany proti nežádoucí vegetaci ve školkách a obrany před hmyzími škůdci a původci houbových onemocnění. Přesné údaje o celkovém rozsahu použitých opatření nejsou k dispozici. Jako kvalifikovaný odhad lze uvést, že se jednalo o opatření aplikovaná v přepočtu na rozloze kolem 120 tis. ha lesních porostů (tj. ochranná a obranná opatření byla provedena v rozsahu cca 5 % celkové rozlohy lesa v ČR) Převážně se jednalo o

⁹⁹ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění prováděcích předpisů s komentářem. Písek: Matices lesnická, 1997, s. 412 text upraven

pozemní aplikace, letecky bylo ošetřeno méně než 10% celkové plochy (vápnění lesních porostů, listožravý hmyz).¹⁰⁰

7.1. Povinnosti při zajišťování prevence

Prvořadou povinností vlastníka je zajišťovat prevenci spočívající v provádění opatření, jimiž by se předcházelo a zabránilo působení škodlivých činitelů na les. K prevenci dochází již řádným hospodařením v lese s důrazem kladeným na zdravotní stav lesních porostů. Základní preventivní povinnosti vlastníka stanovuje § 32 odst.1 LesZ. Jde o:

- a) zjišťování a evidenci výskytu a rozsahu škodlivých činitelů a jimi působených poškození důležitých pro pozdější průkaznost provedených opatření. Pokud dojde ke zvýšenému výskytu neprodleně informovat místně příslušný orgán státní správy lesů a provést nezbytná opatření
- b) preventivně bránit vývoji, šíření a přemnožení škodlivých organismů
- c) provádět preventivní opatření proti vzniku lesních požárů

Podrobnosti nejen k prevenci, ale celkové ochraně lesa proti škodlivým činitelům stanoví prováděcí předpis, kterým je vyhláška Ministerstva zemědělství č. 101/1996 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o opatřeních k ochraně lesa a vzor služebního odznaku a vzor průkazu lesní stráže. Tato vyhláška však zabezpečuje ochranu lesa pouze před hmyzími škůdci, škodami způsobenými zvěří a ostatními živočišnými škůdci a před houbovými chorobami lesních dřevin, tedy před škodlivými organismy, zejména pak před tzv. „kalamitními škůdci“ z nichž největší nebezpečí pro lesy v posledních letech představuje lýkožrout smrkový.

Aby bylo do budoucna možno předcházet vzniku poškození lesních porostů škodlivými organismy, je důležité preventivně bránit vývoji, šíření a přemnožení

¹⁰⁰ Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2007. [online]. [cit. 2009-04-17]. Dostupný na: <http://www.uhul.cz/zelenazprava/2007/zz2007.pdf>

škodlivých organismů. Míra výskytu rostlinných nebo živočišných škůdců je dána vyhláškou 101/1996 Sb. Ta rozlišuje:

- *základní stav*, kdy se škůdce vyskytuje v nízkém, hospodářsky neškodném množství,
- *zvýšený stav*, kdy je četnost výskytu škůdce vyšší než v základním stavu, nehrozí však vznik hospodářsky významných škod a
- *stav kalamitní*, kdy škůdce je přemnožen, a působí hospodářsky významné škody nebo ohrožení ostatních funkcí lesa anebo zánik lesních porostů.

Vzniku zvýšeného stavu hmyzích škůdců, jakožto nejčastějších organismů ohrožujících lesní porosty, se předchází zejména odstraňováním materiálu vhodného pro rozmnožování hmyzích škůdců a soustavným vyhledáváním a včasným zpracováváním všech napadených stromů, ošetřováním lesních porostů, zjišťováním výskytu a hubením škůdců. Dojde-li ke zvýšenému výskytu škodlivých organismů, je vlastník lesa povinen informovat místně příslušný orgán státní správy lesů s možností konzultace na provedení nezbytných opatření se specializovanou Lesní ochrannou službou zřízenou při Výzkumném ústavu lesního hospodářství a myslivosti. Jako nezbytné opatření může být provedeno odstranění souší, vývratů, polomů a nemocných nebo poškozených stromů z lesa, protože ty jsou obvykle vstupní branou pro choroby a škůdce lesních porostů.¹⁰¹ Ohledně ochrany před abiotickými činiteli, konkrétně před imisemi, stojí za připomínku velmi důsledné řešení upravené v rakouském spolkovém lesním zákoně. Ten stanoví, že pokud je v určité lesní oblasti zjištěno překročení stanovené mezní hodnoty imisí a z toho vyplývající ohrožení lesní kultury, musí okresní správní úřad určit podnik či zařízení, které ohrožení vyvolává a majiteli podniku pak uložit provedení opatření nezbytných pro další činnost podniku. V případě, že ke snížení ohrožení lesních porostů mohou přispět i vhodná opatření v lese, je okresní správní úřad zmocněn uložit tato opatření vlastníkovvi lesa.¹⁰²

¹⁰¹ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matices lesnická, 1996, s. 104 upraveno

¹⁰² Flora, M. Základní principy lesního práva v sousedních zemích - VIII. Lesnická práce. [online]. 1999, č. 3. [cit. 2009-04-18]. Dostupná na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/blogcategory/106/159/>

7.2. Opatření proti vzniku požárů

Dalšími preventivními opatřeními mimořádného významu jsou opatření proti vzniku lesních požárů, které každoročně způsobují mnohamilionové škody. Povinnosti vyplývající z těchto opatření stanoví zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, který ukládá četné preventivní povinnosti na úseku požární ochrany, vztahující se i na vlastníky lesů, resp. na činnosti prováděné při hospodaření v lese. Jako obecnou povinnost ukládá každému počínat si tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku požáru, neohrozil život a zdraví osob, zvířat a majetek a neprovádět práce, které mohou vést ke vzniku požáru, pokud nemá odbornou způsobilost požadovanou pro výkon takových prací.

Právníké a podnikající fyzické osoby navíc plní povinnosti na úseku požární ochrany ve všech prostorách, které užívají k provozování činnosti a ukládá jim zabezpečovat v potřebném množství požární techniku, hasební zařízení a hasební látky, zakazuje vypalování porostů. Při spalování hořlavých látek na volném prostranství včetně navrhovaných opatření jsou povinny předem to oznámit územně příslušnému hasičskému záchrannému sboru kraje, který může stanovit další podmínky pro tuto činnost, popřípadě může takovou činnost zakázat.

Vlastník nebo uživatel lesů v souvislých lesních porostech o celkové výměře vyšší než 50 hektarů je povinen zabezpečit v době zvýšeného nebezpečí vzniku požáru (nad rámec povinností stanovených všem právníkům a fyzickým osobám) opatření pro včasné zjištění požáru v lesích a proti jeho rozšíření pomocí hlídkové činnosti s potřebným množstvím sil a prostředků požární ochrany. Místo vlastníka nebo uživatele může tato potřebná opatření zajistit Ministerstvo zemědělství podle § 46 odst. 1 písm. g) a i) lesního zákona. Ministerstvo zemědělství proto již od roku 1993 ze svého rozpočtu zabezpečuje Leteckou hasičskou službu (dále jen LHS) jako službu vlastníkům lesů v lesích na území ČR, mimo lesy v působnosti Ministerstva obrany a Ministerstva životního prostředí a v úzké spolupráci s Ministerstvem vnitra, Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru ČR (dále jen GŘ HZS), zaměstnanci podniku Lesy ČR, s.p. Hradec Králové a od roku 2001 též s Leteckou službou Policie ČR. Jejím hlavním úkolem je provádění hlídkové činnosti v době zvýšeného nebezpečí vzniku lesních požárů (především v letním období) s cílem jejich včasného zjištění, lokalizace a

uhašení v součinnosti s pozemními jednotkami požární ochrany.¹⁰³ Na poskytnutí této služby ze strany Ministerstva zemědělství však není právní nárok

7.3. Omezování škod působených zvěří

Přirozenou součástí lesa jako ekosystému je zvěř. Některé druhy zvěře mohou v souvislosti se svými potravními nároky způsobit nemalé škody na lesních porostech. V českých lesích se udržují poměrně vysoké stavy spárkaté zvěře, zejména jelení a srnčí, které působí škody poškozováním sazenic po výsadbě okusem a ohryzem mladých stromků. Brání tak přirozené obnově lesa – tedy tomu, aby mladé stromky vyrostly samy ze semen starších stromů.

K zajištění minimalizace těchto škod ukládá obecně lesní zákon vlastníkům lesů, uživatelům honiteb a orgánům státní správy lesů povinnost dbát, aby lesní porosty nebyly nepřiměřeně poškozovány zvěří, s tím že podrobnosti upravuje zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů (ZoM). Ustanovení k ochraně lesa před zvěří obsahuje též vyhláška č. 101/1996 Sb., vymezující v § 5 preventivní opatření prováděná vlastníkem lesa, spočívající v evidenci škod způsobených zvěří, ochraně ohrožených lesních porostů proti okusu, loupání a zimnímu ohryzu kůry pomocí oplocenek, plastových tubusů a dalších prostředků, nebo oplocování ploch s obnovenými porosty. Vlastník může navrhnout orgánu státní správy lesů snížení stavu zvěře nebo zrušení chovu tohoto druhu zvěře, který působí neúměrně vysoké škody.

Vztahy mezi ochranou lesa a myslivostí jsou dány možností jejich vzájemného ovlivňování. V případě lesnictví to jsou prioritně škody způsobené zvěří na lesních porostech (i když nemůžeme zcela přehlížet i pozitivní vliv) z hlediska myslivosti jde o vhodný kryt a úživnost.¹⁰⁴

Kontrolu stavu zvěře, popř. snižování jejího počtu nebo rušení jejích chovu upravuje zákon o myslivosti na několika místech.

¹⁰³ Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2007

¹⁰⁴ Sloup, M. ; Balek, J. Ochrana lesa a nový zákon o myslivosti Lesnická práce [online]. 2002, č. 6. [cit. 2009-04-18]. Dostupný na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/view/735/74/>

Pro zachování rovnováhy mezi stavem zvěře a lesním prostředím je povinen držitel nebo nájemce honitby zajišťovat v honitbě chov zvěře v rozmezí mezi minimálním a normovaným stavem zvěře. Honitbou je soubor souvislých honebních pozemků jednoho nebo více vlastníků, v němž lze provádět právo myslivosti. Honebními pozemky pak všechny pozemky, které nejsou označeny jako pozemky nehonební (bliže § 2 ZoM).

Preventivním opatřením vedoucím k udržení vyváženého stavu zvěře v lesích je povinnost uživatele honitby každoročně provést sčítání zvěře v honitbě, jehož se má právo účastnit a vyjádřit se k výsledkům i příslušný vlastník lesa. Výsledky jsou pak podkladem pro vypracování plánu mysliveckého hospodaření v honitbě, který obsahuje cíle uživatele honitby zajišťující ochranu zvěře, cílevědomý chov a lov zvěře, včetně vývojových stádií zvěře.

Na základě ustanovení § 53 ZoM činí vlastník, popřípadě nájemce honebního pozemku přiměřená opatření k zabránění škod působených zvěří, přičemž však nesmí být zvěř zraňována. Stejná opatření může učinit se souhlasem vlastníka honebního pozemku uživatel honitby, tím není dotčeno ustanovení § 32 LesZ.

Vyžaduje-li zájem vlastníka, popřípadě nájemce honebních pozemků (tedy i lesních pozemků) nebo zájem zemědělské nebo lesní výroby, ochrany přírody anebo zájem mysliveckého hospodaření, aby počet některého druhu zvěře byl snížen, orgán státní správy myslivosti na základě § 39 ZoM povolí, popřípadě uloží uživateli honitby příslušnou úpravu stavu zvěře. Nelze-li škody působené zvěří snížit technicky přiměřenými a ekonomicky únosnými způsoby, uloží orgán státní správy myslivosti na návrh vlastníka, popřípadě nájemce honebního pozemku nebo na návrh orgánu ochrany přírody nebo orgánu státní správy lesa snížení stavu zvěře až na minimální stav, popřípadě zruší chov druhu zvěře, který škody působí.

Otázku uplatnění škod způsobených zvěří na lesních porostech řeší § 52 ZoM, kdy škodu, kterou v honitbě na honebních pozemcích ... nebo na lesních porostech způsobila zvěř je povinen hradit uživatel honitby. Nehradí se škody způsobené zvěří na lesních porostech chráněných oplocením a škody vzniklé při velmi malém poškození (přesněji ust. § 54 ZoM). Nárok na náhradu škody musí vlastník lesních pozemků u uživatele honitby uplatnit u škod na lesních porostech vzniklých v období od

1. července předcházejícího roku do 30. června běžného roku do 20 dnů od uvedeného období.

Vlastníkům lesních pozemků jsou ZoM také ukládány povinnosti na ochranu zvěře. Jde o obecné ustanovení § 8 ZoM, které ukládá každému počínat si tak, aby nedocházelo ke zbytečnému ohrožování nebo zraňování zvěře a k poškozování jejich životních podmínek. Rozvedení některých povinností je pak uvedeno v § 9. Vlastník pozemku je při jeho obhospodařování povinen dbát, aby nebyla zvěř zraňována nebo usmrcována.

K dosažení takového stavu, aby zvěř působila v lese jen únosné škody je zapotřebí hledat oboustranně přijatelné kompromisy mezi lesnickým a mysliveckým hospodářstvím a využít všech forem spolupráce lesního hospodáře a myslivce.

7.4. Povinnosti při vzniku mimořádných okolností a nepředvídaných škod

Jestliže dojde ke vzniku mimořádné okolnosti a nepředvídaných škod v lese, tedy zejména při vzniku větrných nebo sněhových kalamit, přemnožení škůdců nebo nebezpečí vzniku požárů, je vlastník lesa povinen učinit bezodkladná opatření k jejich odstranění nebo k zmírnění jejich následků. Vlastník může učinit jakákoli opatření k zamezení působení škodlivých činitelů nebo ke zmírnění následků, pokud budou v rámci zákonem daných pravidel. Nejčastěji půjde o opatření uvedená v § 32 odst. 2 písm. a) až e), tedy o:

- a) zastavení jiných těžeb než těžeb nahodilých a zpracování těžeb nahodilých ve stanoveném rozsahu a termínu,
- b) provedení ochranného zásahu směřujícího k zastavení šíření nebo k hubení škodlivých organismů, prováděných především urychleným vytěžením napadených stromů a přímým hubením škůdce. Používají se přitom schválené druhy insekticidů, biologické metody či mechanické ničení škůdce za účelem zabránění dalšímu šíření těchto škůdců, aby nedošlo k ohrožení lesů sousedních vlastníků¹⁰⁵

¹⁰⁵ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění prováděcích předpisů s komentářem. Písek: Matice lesnická, 1997, s. 414

- c) zničení napadených semen a sazenic,
- d) průkazné označování a evidenci vytěženého dřeva,
- e) omezení nakládání se dřevem, semeny nebo sazenicemi lesních dřevin.

Pokud by vlastník sám potřebná opatření neprovedl nebo je provedl pouze v nedostatečné míře, může mu orgán státní správy lesů nařídit provedení těchto opatření. Ovšem pouze těch, která jsou uvedena v odstavci 2 pod písm. a) až e) § 32 LesZ, jejichž výčet je v tomto případě taxativní. Jde-li o opatření v zájmu jiné osoby než vlastníka lesa, rozhodne orgán státní správy lesů i o tom, kdo ponese náklady s tím spojené. Vzhledem k tomu, že mimořádné okolnosti a nepředvídané škody na lesích se často dotýkají většího území a tím i většího počtu různých vlastníků, je i z tohoto důvodu v § 32 odst. 3 lesního zákona dána možnost orgánu státní správy lesů uložit výše uvedená opatření též vyhláškou. I zde má být správně použit termín „nařízení“.

7.5. Další povinnosti vlastníka při ochraně lesa

Vlastník lesa je též povinen chránit les před znečišťujícími látkami, které by mohly uniknout nebo vzniknout při hospodaření v lese. V tomto případě ukládá lesní zákon vlastníku lesa konkrétní povinnosti, kdy je v lese povinen používat výhradně biologicky odbouratelné oleje k mazání řetězů motorových pil a biologicky odbouratelné hydraulické kapaliny a při ochraně lesních porostů je povinen dát přednost účinným technologiím šetřícím životní prostředí.

Vlastník lesa je povinen při hospodaření v lese zvyšovat odolnost lesa a jeho stabilitu. Toho může být dosaženo např. vhodnou druhovou skladbou dřevin, podobou lesa (jako ochrana proti větru), používáním vhodných způsobů obnovy a výchovy porostů nebo vhodnými těžebními opatřeními a postupy.

Vlastník lesa také může požádat orgán státní správy lesů, aby z důvodu ochrany lesa nebo zdraví a bezpečnosti občanů rozhodl o dočasném omezení nebo vyloučení vstupu do lesa. Takto rozhodnout může orgán státní správy lesů i z vlastního podnětu, nebo může vydat obecně závaznou vyhlášku (resp. nařízení). Vstup do lesa může být takto omezen nebo vyloučen na dobu nejvýše tří měsíců s možností prodloužení této lhůty o další tři měsíce. V rozhodnutí nebo vyhlášce (resp. nařízení) obecního úřadu

musí být vždy dostatečně přesně a konkrétně uveden důvod, pro který je omezení nebo vyloučení vstupu do lesa stanoveno, včetně doby omezení a dostatečně přesné vymezení místního rozsahu omezení nebo vyloučení.¹⁰⁶

Pro kompletnost a větší účinnost ochrany lesa před škodlivými organismy zvláště pak před hmyzími škůdci ukládá lesní zákon provádění opatření i fyzickým nebo právnickým osobám, které nejsou vlastníky lesa. Orgán státní správy lesa může, za předpokladu výskytu některého škodlivého organismu v nadměrném množství v okolí lesů nebo na skladech dříví, uložit osobám skladujícím napadené dřevo nebo užívajícím dotčené pozemky v okolí lesů, uložit opatření k vyhubení těchto škodlivých organismů nebo proti jejich rozšíření.

Na opatření v ochraně lesa, zejména tehdy přesahují-li možnosti vlastníka lesa, může vlastník získat nenárokovou podporu ze strany státu a to formou finančních příspěvků nebo služeb (§ 46 lesního zákona).¹⁰⁷

7.6. Bezzásahové zóny

V rámci cílů plánů péče často dochází k rozhodnutím ponechat určité lesy samovolnému vývoji. Proto dochází v rámci soustavy zvláště chráněných území k vytváření tzv. bezzásahové zóny. Postupné vytvoření a rozšíření bezzásahových zón na celém území I. a II. zóny národních parků je i cílem jednotlivých správ národních parků. Jde o reprezentativní soubor vybraných částí lesa, u kterých lze po důkladném zvážení možných rizik vyloučit či maximálně omezit úmyslné lidské zásahy a sledovat jejich další samovolný vývoj. Jednotlivé lokality byly přednostně vyhledávány v národních přírodních rezervacích a přírodních rezervacích případně v 1. zónách CHKO, s ohledem na reprezentativnost zastoupení souborů lesních typů a aktuální stav lesních porostů. V rámci tohoto úsilí byla uzavřena mezi státním podnikem Lesy České republiky a Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR Dohoda o spolupráci při vymezování lesních porostů ponechávaných samovolnému vývoji a lesních porostů bez

¹⁰⁶ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996, s. 59

¹⁰⁷ Staněk, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění prováděcích předpisů s komentářem. Písek: Matice lesnická, 1997, s. 408

provádění hospodářských zásahů ve zvláště chráněných územích a zajištění jejich monitoringu

V pojetí intervence do lesních ekosystémů ve zvláště chráněných územích existují doposud značně rozdílné názory jak mezi samotnými ochránci přírody, tak zejména mezi ochránci přírody a lesními hospodáři. Na jedné straně se objevují krajní názory a požadavky na ponechání všech lesů ve zvláště chráněných územích samovolnému vývoji, na druhé straně tržně jednající vlastníci a majetkoví správci lesů odmítají jakákoli omezení svých hospodářských aktivit.¹⁰⁸

Jedním z těchto sporů může být i otázka „lesních škůdců“. Jeden krajní názor tvrdí, že všechny lesy u nás bez výjimky jsou natolik pozměněné, že se neobejdou bez lidského zásahu. Z toho plyne snaha hubit „lesní škůdce“ bez ohledu na stav lesních ekosystémů, stupeň jejich ekologické stability a stupeň územní ochrany často doprovázená věcně i právně chybným argumentem, že lesní zákon to přikazuje. Důsledná likvidace škůdců, asanace všech odumírajících stromů by vedla ke zničení jedné z nejdůležitějších hodnot lesů v těchto územích, kterou je umožnění samovolného vývoje přírody bez jakéhokoli lidského zásahu. Protipól tohoto názoru představuje stanovisko, že v lesích chráněných území nemá docházet k žádnému hubení a odklizení napadených porostů. Proto by rozhodnutí o ponechání lesů samovolnému vývoji mělo být součástí dlouhodobé promyšlené strategie a mělo být provedeno i s ohledem na charakter a kategorii chráněného území.

¹⁰⁸ Moucha, P.; Pelc, F. Současné lesnictví a ochrana přírody. *Ochran přírody*. [online]. 2008, č.1 [cit. 2009-03-12] Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pece-o-prirodu-a-krajinu/soucasne-lesnictvi-a-ochrana-prirody.html>

8. ODPOVĚDNOST V OBLASTI LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ PŘI HOSPODAŘENÍ V LESÍCH

Odpovědnost je sekundární povinností vzniklou z porušení povinnosti primární. Primární povinnosti vyplývají z ustanovení právních předpisů upravujících hospodaření v lese, zejména pak lesního zákona. Odpovědnost za zachování lesa má ze zákona jeho vlastník. Právě k jeho osobě totiž směřují v zákoně uvedené povinnosti k zajištění řádného hospodaření v lese a většina povinností k ochraně lesa před škodlivými činiteli.¹⁰⁹

8.1. Užití nápravných opatření

Vzhledem k odpovědnosti vlastníka lesa za jeho zachování směřují vůči němu i ukládaná nápravná opatření, která mají zajistit, reparaci ztrát na životním prostředí, spočívající v obnově lesa a jeho zachování. Je potřeba vycházet z toho, že vlastník má přímo ze zákona obecnou povinnost obnovovat lesní porosty stanovištně vhodnými dřevinami a vychovávat je včas a soustavně tak, aby se zlepšoval jejich stav, zvyšovala jejich odolnost a zlepšovalo plnění funkcí lesa. Vůči vlastníkovi směřují i nápravná opatření v těch případech, kdy původcem je jiná osoba než vlastník. Náklady, které vlastník vynaloží na odstranění újmy, může však v rámci náhrady škody uplatnit jako regres proti původci, pokud jím není sám. K ukládání opatření dochází při výkonu dozoru nad dodržováním lesního zákona a právních předpisů a rozhodnutí vydaných na jeho základě (§ 51 LesZ). V souvislosti s výsledky dozorové činnosti orgány státní správy mohou uložit opatření k odstranění zjištěných nedostatků, popřípadě i opatření ke zlepšení stavu lesů a plnění jejich funkcí. V případě hrozící škody jsou oprávněny rozhodnout o omezení nebo zastavení výroby nebo jiné činnosti v lese až do doby odstranění nedostatků nebo jejich příčin. Příslušným orgánem státní správy lesů k ukládání opatření je obecní úřad obce s rozšířenou působností, pokud nepřesahují jeho správní obvod. Pokud opatření přesahují správní obvod, rozhoduje v takovém případě

¹⁰⁹ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 320

krajský úřad. Bližší určení opatření, která může orgán státní správy uložit, zákon ani prováděcí předpisy nespecifikují.

Přijetím zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, došlo k zařazení nového odstavce do § 58 LesZ, které řeší ukládání nápravných opatření vzhledem ke vztahu právě k zákonu č. 167/2008 Sb.

Předem je třeba zmínit, že zákon č. 167/2008 Sb. výslovně nedefinuje pojem ekologická újma na lesích, přesto mohou být tyto ztráty zákonem č. 167/2008 Sb. do určité míry řešeny, a to zejména v rámci ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlinách nebo přírodních stanovištích (jde-li o nepříznivé změny na lesních porostech nebo pozemcích určených k plnění funkce lesa) nebo v rámci ekologické újmy na půdě (jde-li o znečištění půdy náležející do pozemků určených k plnění funkcí lesa).¹¹⁰ Podle nového znění § 58 odst. 4 LesZ se opatření podle § 51 odst. 1 neuloží, pokud bylo k nápravě ekologické újmy na lesích vydáno nápravné opatření podle zákona č. 167/2008 Sb., které je dostatečné k odstranění zjištěných nedostatků, popřípadě ke zlepšení stavu lesů a plnění jejich funkcí. V případě, že bylo zahájeno řízení o uložení nápravných opatření podle zákona k nápravě ekologické újmy na lesích podle zákona č. 167/2008 Sb., přeruší příslušný orgán státní správy zahájené řízení o uložení opatření podle § 51 odst. 1 LesZ.

Ustanovení § 57 LesZ umožňuje orgánům státní správy lesů v případech, kdy vlastník lesa neplní podstatné povinnosti stanovené tímto zákonem a ohrožuje tím existenci lesa a lesy sousední, rozhodnout o nezbytných opatřeních k odvrácení hrozícího nebezpečí. Použití tohoto ustanovení je možné až poté co, co je uložena sankce podle § 55 LesZ neúčinná. Původním záměrem zákonodárců bylo v tomto ustanovení zavést institut tzv. náhradní správy lesů. Tento záměr ale nebyl přijat, a proto byl § 57 schválen v současném znění. Tím se tak stal do jisté míry duplicitním ustanovením k § 51 LesZ.

Dalším příkladem, na jehož základě dochází k ukládání nápravných opatření, je zmocnění v § 3 zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa. Podle tohoto ustanovení Česká inspekce životního prostředí mimo jiné ukládá opatření k odstranění a nápravě zjištěných nedostatků, jejich příčin a

¹¹⁰ Stejskal, V. Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě s komentářem ...1.vyd. Praha : Leges, 2009, s. 176

škodlivých následků, jde-li o škody a nedostatky na funkcích lesa jako složky životního prostředí.¹¹¹

V souvislosti s nemožností vymožení uložených povinností se dnes objevují námitky ze strany pracovníků provádějících dozor na nedostatečné kompetence. V současnosti, jestliže vlastník neplní uložené povinnosti, může orgán státní správy zvolit postup podle správního řádu a vymáhat splnění povinnosti exekucí formou náhradního výkonu, kdy provedením prací nebo výkonů pověří jinou osobu, resp. práce provede sama obec s rozšířenou působností. Náklady je pak ten kdo práce provedl oprávněn vymáhat na povinném. Toto řešení však není dostatečně pružné, dosti zdoluhavé a velmi nákladné.

8.2. Deliktní odpovědnost

Deliktní odpovědnost spočívá v odpovědnosti za přestupky, správní delikty a v trestní odpovědnosti.

Přestupku se může dopustit pouze fyzická osoba při porušení povinností vyjmenovaných v § 53 LesZ. Podle jednotlivých přestupků může orgán státní správy lesů uložit pokutu až do výše 15 000 Kč.

Na základě lesního zákona dochází k určitému vyloučení z klasické koncepce odpovědnosti za správní delikty, kdy má objektivní odpovědnost za správní delikt nejen podnikající fyzická osoba a právnická osoba, ale také vlastník lesa nebo i jiná osoba (§ 55) jako osoby fyzické nepodnikající. Správního deliktu se dopustí naplněním některé ze skutkových podstat uvedených v § 54 a § 55 LesZ. Při stanovení výše pokuty (až do výše 1 000 000 Kč) se přihlédne k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání, popř. k opakovanému porušení téže povinnosti. Subjektivní prekluzivní lhůta pro zahájení řízení je jeden rok ode dne, kdy se orgán státní správy lesů dověděl o porušení povinnosti, objektivní lhůta činí pak tři roky ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo.

Samostatnou úpravu deliktní odpovědnosti fyzických a právnických osob, které svou činností ohrozí nebo poškodí životní prostředí v lesích, obsahuje § 4 až 6 ČIŽPZ.

¹¹¹ Mlčoch, S. Škody na životním prostředí z pohledu českého práva. 1. vyd. Praha : FAST-PRINT, 1998, s. 24

Za zde uvedené delikty ukládá pokuty pouze ČIŽP, která zase není oprávněna ukládat pokuty za správní delikty.¹¹²

Trestní odpovědnost na úseku lesního hospodaření může přicházet v úvahu v rámci obecného, široce formulovaného trestného činu „Ohrožení a poškození životního prostředí“ podle § 181a 181b trestního zákonu. Trestní zákon zavedl ve svém § 181c trestný čin „Poškození lesa těžbou“, jehož se dopustí ten, kdo těžbou lesních porostů provedenou v rozporu s právními předpisy způsobí vznik holé seče na celkové větší ploše lesa než 1,5 ha nebo na celkové značné ploše lesa větší než 3 ha nebo proředí lesní porost pod hranici zakmenění stanovené zvláštním předpisem na celkové větší ploše lesa nebo značné ploše.

Na tomto místě je nutné zmínit, že v lednu tohoto roku byl přijat zcela nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. Tento zákon nabude účinnosti 1.1.2010. V rámci § 295 tohoto zákona došlo k upřesnění skutkové podstaty trestného činu „Poškození lesa“, kterého se dopustí ten kdo, byť i z nedbalosti, těžbou lesních porostů nebo jinou činností provedenou v rozporu s jiným právním předpisem způsobí, byť i připojením k již existující holině, vznik holé seče nebo způsobí závažné poškození lesa na celkové větší ploše lesa nebo proředí lesní porost pod hranici zakmenění stanovené jiným právním předpisem na celkové větší ploše lesa. Pachatel může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 opětovně, nebo vznikne-li těžbou nebo jinou činností uvedenou v odstavci 1 holá seč nebo proředění na celkové značné ploše lesa. V rámci dvou obecných trestných činů úmyslného a nedbalostního „Poškození a ohrožení životního prostředí“ je nově chráněno také území NATURY 2000.¹¹³

¹¹² Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 321

¹¹³ Blíže zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 293 a § 293

9. ORGÁNY STÁTNÍ SPRÁVY LESŮ A DOZOR V OCHRANĚ LESA

Státní správu lesů vykonávají:

- a) obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- b) kraje
- c) Ministerstvo zemědělství jako ústřední orgán státní správy, s výjimkou lesů na území národních parků, kde je ústředním orgánem Ministerstvo životního prostředí.

Ve vojenských lesích, které jsou v působnosti ministerstva obrany, vykonává státní správu lesů v rozsahu působnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností a krajského úřadu Vojenský lesní úřad. Rozsah působností jednotlivých orgánů je následně vymezen v ustanoveních § 48 až § 50 lesního zákona.

Součástí výkonu státní správy lesů je podle § 51 LesZ dozor vykonávaný nad dodržováním tohoto zákona a právních předpisů a rozhodnutí vydaných na jeho základě. Dozor vykonávají:

- příslušné orgány státní správy lesů
- Česká inspekce životního prostředí podle zákona č. 282/1991 Sb.
- lesní stráž v rámci ochranné služby dohlízející na plnění povinností při obecném užívání lesů (blíže § 38, 39 a 39a LesZ)
- vrchní státní dozor vykonává Ministerstvo životního prostředí (§ 50 LesZ)

Orgány státní správy lesů a Ministerstvo životního prostředí současně dozírají, zda vlastníci, popřípadě nájemci lesů, hospodaří podle schválených plánů nebo převzatých osnov. V souvislosti s výsledky dozorové činnosti orgány státní správy mohou uložit opatření k odstranění zjištěných nedostatků, popřípadě i opatření ke zlepšení stavu lesů a plnění jejich funkcí. V případě hrozící škody jsou oprávněny rozhodnout o omezení nebo zastavení výroby nebo jiné činnosti v lese až do doby odstranění nedostatků nebo jejich příčin.

Výkon vrchního státního dozoru na úseku lesa je specifický v tom, že Ministerstvo životního prostředí v něm nevystupuje (s výjimkou lesů na území

národních parků) z pozice výkonného orgánu státní správy lesa a ani v něm nedisponuje zvláštními prostředky pro jeho uplatňování. Aby proto nebylo zasahováno do kompetence Ministerstva zemědělství, lze nedostatky zjištěné vrchním státním dozorem řešit dohodou těchto ústředních úřadů nebo prostřednictvím vlády.¹¹⁴

V rámci výkonu vrchního státního dozoru jsou příslušným pracovníkům dána § 50 oprávnění k plnění svých úkolů jako např. vstupovat na pozemky, do objektů a zařízení, pokud k tomu není třeba oprávnění podle zvláštních předpisů, požadovat potřebné údaje a vysvětlení, nahlížet do příslušných dokladů.

Jako speciální orgán státní správy, který je podřízen Ministerstvu životního prostředí byla zřízena Česká inspekce životního prostředí. Inspekce dozírá na dodržování ustanovení právních předpisů a rozhodnutí týkajících se funkcí lesů jako složky životního prostředí, právníckými a fyzickými osobami. V případě zjištění nedostatků vyžaduje jejich odstranění, nápravu jejich příčin a škodlivých následků a ukládá opatření k jejich odstranění a nápravě, včetně ukládání pokut.

¹¹⁴ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 319

10. ZÁVĚR

V souladu s vytčenými cíli se úvodní část práce zabývá rozbořem zájmů vlastníků na výkonu jejich vlastnických práv jako nástroje směřujícího k realizaci potřeb a zájmů určitého jednotlivce, ale také zájmu celé společnosti na ochranu a zachování důležité složky životního prostředí.

V této souvislosti je nutné si uvědomit, že výkon vlastnického práva není zcela neomezený, a proto není možné s předmětem vlastnictví nakládat bez ohledu na ostatní společenské zájmy a také zájmy ostatních vlastníků. V lesním právu, jehož jedním cílem je zabezpečit ochranu lesů a jejich další rozvoj, je proto možné nalézt poměrně značné množství příkazů a zákazů směřujících k vlastníkovu lesa. Ty by však neměly přesahovat únosnou mez, aby nebylo zcela bráněno výkonu vlastnického práva. Na základě toho dochází ke střetu dvou principů, a to vnitřního omezení vlastnictví na straně jedné a na straně druhé omezení vlastnictví za náhradu, umožňující vyrovnat vlastníkům zvýšené náklady nebo jim takto zaplatit za přímý "výkon práce ve veřejném zájmu". Problém spočívá ve stanovení hranice mezi zmíněnými principy, tedy místa, kdy již rozsah omezení vlastnictví překračuje meze sociální vazby (vnitřního omezení vlastnictví) a nabývá charakteru vyvlastnění (které naopak náhrady provázet musí).¹¹⁵ Právě okolo otázky náhrad, majících za cíl vlastníkovu vyrovnat ekonomickou ztrátu, kterou utrpí v důsledku omezeného výkonu vlastnického práva, vznikají v praxi časté spory. Vlastníci mají tendenci považovat jakoukoliv zákonnou povinnost týkající se jejich majetku za omezení s charakterem vyvlastnění. Naopak stát jako nejčastější poskytovatel náhrad za omezení vlastnického práva považuje rozsah sociální vazby vlastnictví za mnohem širší.

V rámci jednotlivých kapitol jsem se proto pokusil poukázat na charakter náhrad a možnosti pro jejich oprávněné uplatnění a to i s odkazem na již známou soudní judikaturu. Jako možnost řešení se také jeví stanovení větší míry povinností správcům státních lesů, pokud jde o zabezpečování veřejného zájmu, než vlastníků soukromým.

¹¹⁵ Flora, M. Základní principy lesního práva v sousedních zemích - II. Lesnická práce [online]. 1999, č. 2. [cit. 2009-04-21]. Dostupná na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/view/1911/154/>

Další části práce jsou poté věnovány rozboru konkrétních práv a povinností při hospodaření v lese vycházejících především z lesního zákona s přihlédnutím k souvisejícím předpisům, zejména pak zákonu o ochraně přírody a krajiny.

V současnosti platný lesní zákon č. 289/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jako nejdůležitější právní předpis upravující lesní hospodaření, lze považovat za kvalitní právní úpravu. Srovnáme-li náš lesní zákon s lesními zákony sousedních států, je patrné, že vycházejí ze stejných principů jako je zachování a další rozšiřování lesa v jeho kvalitě i kvantitě, trvale udržitelné obhospodařování a rozvíjení jeho funkcí. Jsou také založeny na podobných institucích s podobnou koncepcí ochrany lesa jako naše lesní právo. Jde o ochranu lesních pozemků, lesní plánování, stanovení limitů a podmínek těžby dřeva včetně povinnosti obnovy lesa a prevence při ochraně před škodlivými činiteli. Přesto není české platné lesní právo bez nedostatků a vyvolává řadu diskutabilních otázek. Na některé jsem se snažil poukázat již v rámci samotného textu práce, např. otázka považování každého lesa za významný krajinný prvek, nebo odpovědnost odborného lesního hospodáře.

Na tomto místě bych zmínil ještě některé další. Jedním z problémů českého lesnictví je obtížnost, či dokonce nemožnost vymáhání splnění povinností uložených opatřeními orgánů státní správy vlastníkově lesa, zejména v boji proti škůdcům nebo k nápravě škod na lese. K tomu dochází zejména v případech úplné pasivity vlastníka nebo tehdy, není-li vlastník znám. S cílem poskytnout orgánům státní správy lesů účinnější nástroj k řešení situací, kdy vlastník neplní podstatné povinnosti stanovené mu lesním zákonem a následné sankce v podobě pokut jsou neúčinné, byl Ministerstvem zemědělství vypracován návrh zákona s cílem zavést do českého lesního práva institut tzv. náhradní správy lesů.

Přidělovány do náhradní správy lesů by byly všechny lesy dotčeného vlastníka, které jsou ohroženy nebo které ohrožují lesy jiných vlastníků, přičemž náhradní správu by vykonávala právnická osoba, které je svěřeno nakládání se státními lesy, na niž by přešla vlastníková základní oprávnění při hospodaření v lese.¹¹⁶ Ke zrušení náhradní

¹¹⁶ Flora, M. Několik poznámek k návrhu novely zák.č. 289/1995 Sb.(...).In Průchová, I. Aktuální otázky práva životního prostředí. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2005, s.211 upraveno

správy by podle návrhu došlo poté, co by vlastník vyrovnal své závazky vůči správci, uhradil pokuty, byly vypořádány i veškeré ostatní náklady a pominulo ohrožení lesa.

Návrh byl ve svých některých částech velmi omezující co do zásahu výkonu vlastnických oprávnění, např. velmi široký rozsah oprávnění přiznaných náhradnímu správci, a také nebyly zcela přesně a jasně definované podmínky pro uvalení správy. Ve svém celku tak představoval zřejmě neoprávněný zásah do ústavou garantovaných práv, proto byl Ministerstvem zemědělství stažen zpět k zásadnímu přepracování. Při přepracování by mohlo dojít také k zapracování určité odpovědnosti odborných lesních hospodářů a tak zamezit mnohdy neblahému výkonu činnosti odborného lesního hospodáře, a případnému stanovení sankcí.

Měla by také být dořešena dvojkolejnost v kompetencích, které jsou rozděleny mezi Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo životního prostředí.

Otázkou je i samotná působnost a funkce orgánů státní správy lesů, kdy na našem území převládá funkce kontrolní a dohlížecí akcentována oproti všem funkcím zbývajícím. Zatímco charakter státní správy v lesích v sousedních západních státech plní ve vztahu k vlastníkům lesa především funkci poradní a pomocnou, ani zde však není opomenut dozor a kontrola. Tato skutečnost je samozřejmě do jisté míry dána historickým vývojem, ale mohla by posloužit jako inspirace i pro náš stát.

Ačkoli stranou této práce byla, mimo jiné, ponechána otázka obecného užívání lesů, můžeme v rámci této části nalézt řadu diskutabilních ustanovení. Jedním z nich je právo vlastníka lesa udělovat výjimku ze zákazu některých činností v lese při jeho obecném užívání, čímž svým způsobem dochází do zásahů suverenity státu.

Pro zachování a obnovu našich lesů si můžeme přát, aby všichni vlastníci našich lesů v čele se státním podnikem Lesy ČR nebyli hnáni pouze vidinou ekonomického zisku, ale řádně vykonávali svá vlastnická práva.

11. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

DAMOHOŘSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007

DAMOHOŘSKÝ, M. et. al. Mezinárodní právo životního prostředí : II část (zvláštní) . Beroun : Eva Rozkotová – IFEC, 2008

DROBNÍK, J. – DAMOHOŘSKÝ, M. Lesní zákon a předpisy související - Texty s předmluvou. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1996

DROBNÍK, J. Základy pozemkového práva. 2., aktual a dopl. vyd. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007

DROBNÍK, J. Koncepční nástroje v ochraně lesa v českém právu. In Damohorský, M. Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva : sborník z konference. Praha: Vodnář 2003

KNAPPOVÁ, M. et. al. Občanské právo hmotné 1. vydání 4., aktul. a dopl. Praha : ASPI, 2005

KOŠIČIAROVÁ, S. a kol. Právo životného prostredia. 1. vyd. Žilina : Poradca podnikateľa, 2006

MIKO, L. - Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny : komentář. 2. vyd. Praha : C. H. BECK, 2005

MLČOCH, S. Škody na životním prostředí z pohledu českého práva. 1.vyd. Praha : FAST-PRINT, 1998

STANĚK, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění zákona s komentářem. 1. vyd. Písek: Matice lesnická, 1996

STANĚK, J. Lesní zákon v teorii a praxi: úplné znění prováděcích předpisů s komentářem. Písek: Matice lesnická, 1997

STEJSKAL, V. Zákon o předcházení ekologické újmě a o její nápravě s komentářem ...1:vyd. Praha : Leges, 2009

FLORA, M. Několik poznámek k návrhu novely zák.č. 289/1995 Sb.(...).In Průchová, I. Aktuální otázky práva životního prostředí. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2005

HAVELKOVÁ, S. Otazníky kolem náhrad za ztížení zemědělského a lesního hospodářství. Ochrana přírody, 2007, ročník 62, číslo 6

PEKÁREK, M. Kompenzace výkonu vlastnického práva při ochraně životního prostředí. In Průchová, I. Aktuální otázky práva životního prostředí. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2005

PEKÁREK, M. Vlastnictví a životní prostředí. In Damohorský, M. Právo životního prostředí: sborník z konference. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2000

STEJSKAL, V. Omezení lesního hospodaření z důvodu ochrany přírody. In Damohorský, M. Pocta Doc. JUDr. Jaroslavi Drobníkovi, Csc. k jeho 70. narozeninám. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007

FLORA, M. K lesu jako předmětu vlastnictví. Lesnická práce. [online]. 2003, č. 4, Dostupný na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/view/566/58/>

FLORA, M. Základní principy lesního práva v sousedních zemích I až XV. Lesnická práce [online]. roč. 78. Dostupný na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/blogcategory/101/154/>

MLČOCH, S. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu. Ochrana přírody. [online]. 2008, č.1 Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/vztah-prava-ochrany-prirody-k-lesnimu-pravu.html>

MOUCHA, P.; PELC, F. Současné lesnictví a ochrana přírody. Ochrana přírody. [online]. 2008, č.1 [cit. 2009–03–12] Dostupný na: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pece-o-prirodu-a-krajinu/soucasne-lesnictvi-a-ochrana-prirody.html>

SLOUP, M. ; BALEK, J. Ochrana lesa a nový zákon o myslivosti Lesnická práce [online]. 2002, č. 6. Dostupný na: <http://lesprace.silvarium.cz/content/view/735/74/>

VEJLUPEK, M. Rádce vlastníka lesa do výměry 50 ha – I. [online]. 1. vyd. Brandýs nad Labem : Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2005. Dostupný na: <http://www.uhul.cz/poradenstvi/publikace.php>

POLÍVKA, M. Rádce vlastníka lesa do výměry 50 ha –II.. [online]. 1. vyd. Brandýs nad Labem : Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2006. Dostupný na: <http://www.uhul.cz/poradenstvi/publikace.php>

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v.v.i., Strnady. Fores Focus. [online] Dostupný na: <http://www.vulhm.cz/index.html?did=290&lang=cz>

Ministerstvo zemědělství České republiky. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2007. [online] Dostupný na: <http://www.uhul.cz/zelenazprava/2007/zz2007.pdf>

Metodický list. Ochrana přírody, 2007, ročník 62, číslo 1, příloha 1/2007

Federální statistický úřad. Statistická ročenka České a Slovenské federativní republiky 1990, Praha : SNTL - nakladatelství technické literatury, 1990 s. 338

Český statistický úřad. Statistická ročenka České republiky 2008, 1. vyd. Praha, SCIENTIA : 2008 s.492

Internetové odkazy:

http://www.mze.cz	Ministerstvo zemědělství ČR
http://www.env.cz	Ministerstvo životního prostředí ČR
http://www.lesy.cz	Státní podnik Lesy ČR
http://www.uhul.cz	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, Brandýs nad Labem
http://www.vulhm.cz	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, Strnady
http://www.ochranaprirody.cz	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Seznam použitých zkratk:

AOPK ČR	- Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
ČIŽP	- Česká inspekce životního prostředí
ČIŽPZ	- zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů
LesZ	- zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)
ZoM	- zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů
ZOPK	- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Abstract

Rights and Duties of Forest Owner

The purpose of my final thesis is to analyse rights and duties of a forest owner.

Legal regulation of forest management is necessary for many reason. Above all, there is public interest in protection and preservation of forest as an irretrievable component of the environment.

The thesis is composed of eleven chapters, each of them dealing with different aspects of forest management. First three chapters are introductory. They describe the development of ownership structure and forest categories. Then it looks at relevant Czech legislation, in particular at the Forest Act (N. 289/1995 Coll., as amended) and Act N. 114/1992 Coll., as amended, providing for the protection of nature and landscape.

Chapter Four characterises the term Forest and discusses property rights to forests and their restrictions by the forest and forest-relating regulation. At this stage, I outline the basic duties of forest owner in his business activities.

Next chapters focus on the main topic of my thesis, namely legal regulation of forest protection, specifically protection of land designated to fulfil the function of forest, protection of forest business activities and protection of forest against detrimental agents. A forest owner is obliged to follow broad set of conditions and limits concerning felling timber and its transport, reconstruction and breeding of a forest stand. Further, he is bound to reconstruct the stand with appropriate wood species. Moreover, he has to prepare forest management plans and forest management guidelines. Within the scope of protection against pests and other detrimental agents, an owner is primarily bound to ensure the prevention and take measures preventing the occurrence and operation of injurious agents in the forest imposed by the Act. In this passage, I concentrate also on management of protective forests and special purpose forests and forests in specially protected areas.

Chapter Eight and Nine consider liability of owners. The text informs about state authorities and state supervision over adherence to stipulated duties.

In the Conclusion (Chapter Ten), I summarise whole thesis and refer to problems of the current legislation. The exercise of a property rights is limited and these restrictions necessarily give arise to questions of damages. In my point of view, the Forest Act offers good-quality legal regulation, comparable with neighbouring states. However, it still has certain drawbacks as the duality in powers of state authorities, the lack of effective enforcement of provisions or the clear solution of providing compensations to the forest owner.

Keywords: forest protection, restrictions on property right, forest management

Klíčová slova: ochrana lesa, omezení vlastnického práva, hospodaření v lesích